

महाराष्ट्र शासन
विधि व न्याय विभाग

सन १९५९ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ३६
महाराष्ट्र न्यायालय-फी अधिनियम
(दिनांक २६ जानेवारी २०१६ पर्यंत सुधारित)

Bombay Act No. XXXVI of 1959
The Maharashtra Court-Fees Act

(As modified upto 26th January 2016)

व्यवस्थापक, शासकीय मध्यवर्ती मुद्रणालय, मुंबई यांनी भारतात मुद्रित केले व
संचालक, शासन मुद्रण, लेखनसामग्री व प्रकाशन संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांनी प्रकाशित केले

२०१६

[किंमत : रुपये ४८.००]

महाराष्ट्र न्यायालय फी अधिनियम

अनुक्रमणिका

उद्देशिका.				पृष्ठे
कलमे.				
	प्रकरण एक			
	प्रारंभिक			
१. संक्षिप्त नाव, व्याप्ती, प्रारंभ व लागू होणे	२
२. व्याख्या	२
	प्रकरण दोन			
	उच्च न्यायालय व मुंबई येथील लघुवाद न्यायालय यांतील फी			
३. उच्च न्यायालयातील मूळ न्यायशाखेतील फी आकारणी	३
मुंबई लघुवाद न्यायालयातील फी आकारणी				
४. फी देण्याच्या आवश्यकतेबाबत किंवा फीच्या रकमेबाबत मतभेद निर्माण झाल्यास			...	३
त्याबाबतीत अनुसरावयाची कार्यपद्धती				
	प्रकरण तीन			
	फीची संगणना			
५. न्यायालयात किंवा शासकीय कार्यालयात दाखल वगैरे केलेल्या दस्तऐवजांवरील फी		...		३
६. विवक्षित दाव्यात द्यावयाच्या फीची संगणना				
(एक) पैशांसंबंधीचे दावे	४
(दोन) पोटगी व वर्षासने यासंबंधीचे दावे	४
(तीन) बाजारमूल्य असलेल्या इतर जंगम मालमत्तेसंबंधीचे दावे		४
(चार) (अ) कर वगैरे म्हणून येणे असलेल्या कोणत्याही रकमेसंबंधीचे दावे	४
(ब) जंगम मालमत्तेसंबंधीची तशाच स्वरूपाची हक्कमागणी	५
(क) ज्यापासून आर्थिक लाभ मिळत असेल अशा दर्जासंबंधीचे दावे	५
(ड) स्थावर मालमत्ता वगैरेच्या मालकी वगैरेसंबंधीचे दावे	५
(ई) सुविधाधिकार वगैरे जाहीर करण्यासंबंधीचे दावे	६
(फ) ज्यात पैशांचा संबंध येत नाही अशा इतर दर्जासंबंधीचे दावे	६
(ग) मालमत्तेवरील भारासंबंधीचे दावे	६
(ह) पैशाच्या स्वरूपातील नियतकालिक उत्पनासंबंधीचे दावे	६
(ह अ) विक्री, विक्रीची संविदा इत्यादी रद्दबातल करण्यासंबंधीचे दावे	६

अनुक्रमणिका—चालू

कलमे.	पृष्ठे
(ह ब) संपादन कार्यवाही रद्दबातल करण्यासंबंधीचे दावे	७
(आय) हिशोबांविषयीचे दावे	७
(जे) इतर अधिकार घोषणेसंबंधीचे दावे	७
(पाच) जमिनीचा, घरांचा व बागांचा कब्जा मिळविण्यासंबंधीचे दावे	७
(सहा) अग्रक्रयाधिकाराच्या हक्काची अंमलबजावणी करण्यासंबंधीचे दावे	७
(सात) संयुक्त मालमतेतील हिश्यासंबंधीचे दावे	७
(आठ) जमीन महसुलाच्या अभिहस्ताकितीच्या हितसंबंधासंबंधीचे दावे	८
(नऊ) जप्ती रद्द ठरविण्यासंबंधीचे दावे	८
(दहा) विमोचनासाठीचे दावे पुरोबंधासंबंधीचे दावे	८
(अकरा) (अ) विनिर्दिष्ट पालनासंबंधीचे दावे	८
(बारा) जमीनमालक आणि कूळ यांच्यामध्ये असलेल्या दाव्यांकरिता	८
७. विवक्षित प्रकरणात भरपाईसंबंधीच्या आदेशाविरुद्ध किंवा निवाड्याविरुद्ध केलेल्या अपील अर्जाची फी	९
८. दाव्यांच्या मूल्यांकनाबाबत चौकशी	९
९. योग्य मूल्यांकनासंबंधी खात्री करून घेण्याकरिता अन्वेषण	९
१०. कलम ८ व ९ अन्वये चौकशी करणाऱ्या व्यक्तीचा अधिकार	१०
११. मूल्यांकनाविषयीच्या चौकशीचा खर्च आणि जादा फी परत करणे	१०
१२. निरीक्षण अधिकाऱ्यांची नेमणूक आणि त्यांनी नोंदलेल्या प्रकरणांतील वसुली	१०
१३. न्यायालय फी आकारणे आणि ती दरम्यानच्या उत्पन्नासंबंधीच्या दाव्यात किंवा हिशोबासंबंधीच्या दाव्यात वसूल करणे.	११
१४. मूल्यांकनाच्या संबंधातील प्रश्नांचा निर्णय	११
१५. अपील अर्जावर दिलेल्या फीचा परतावा	११
१६. न्यायनिर्णयाच्या पुनर्विलोकनासाठी केलेल्या अर्जाबद्दल दिलेल्या फीचा परतावा	१२
१७. न्यायालय आपला पूर्वीचा निर्णय चूक-भूल झाल्याच्या कारणावरून फिरवील किंवा त्यात फेरबदल करील तेव्हा रकमेचा परतावा देणे.	१२
१७-अ. कलमे १५, १६ किंवा १७ या अन्वये फीचा परतावा देण्यासाठी मुदत मर्यादा	१२
१८. बहुविध दावे	१२
१९. तक्रारदारांची लेखी तपासणी	१२
२०. विवक्षित दस्तऐवजास सूट देणे	१३

अनुक्रमाणिका—चालू

कलमे.		पृष्ठे
	प्रकरण चार	
	मृत्युपत्रसंप्रमाण, प्रशासनपत्रे व प्रशासन प्रमाणपत्रे	
२१.	वाजवीपेक्षा फारच जास्त न्यायालय फी देण्यात आली असेल त्याबाबतीत अनुतोष ...	१४
२२.	मृत व्यक्तीने देणे असलेली कर्जे तिच्या संपदेतून देण्यात आली असतील त्याबाबतीत अनुतोष	१४
२३.	अनेक मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्रे देण्यात आल्याच्याबाबतीत अनुतोष ...	१५
२४.	विश्वस्तव्यवस्थेखालील मालमत्तेसंबंधातील मृत्युपत्रसंप्रमाण ही, जरी न्यायालय फी देण्यात आली नसली तरीही कायदेशीर असल्याचे जाहीर करणे ...	१५
२५.	मृत्युपत्रसंप्रमाण वगैरेंवर अगदी कमी न्यायालय फी देण्यात आली असेल अशा बाबतीत तरतूद	१५
२६.	कलम २५ अन्वये प्रशासनपत्रे मुद्रांकित करण्यापूर्वी प्रशासकाने योग्य प्रतिभूती देणे. ...	१६
२७.	कमी फी दिल्याचे माहीत झाल्यावर सहा महिन्यांच्या आत मृत्युपत्रसंप्रमाण वगैरेंवर संपूर्ण न्यायालय फी न देणाऱ्या मृत्युपत्रांची अंमलबजावणी वगैरे करणाऱ्या व्यक्ती. ...	१६
२८.	मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्रे यासाठी केलेल्या अर्जाची नोटीस महसूल प्राधिकार्यास देणे आणि त्यानंतरची प्रक्रिया. ...	१६
२९.	मृत्युपत्रसंप्रमाणाच्या व प्रशासनपत्राच्याबाबतीत न्यायालय फी देणे ...	१७
३०.	दंड वगैरे वसूल करणे ...	१७
३१.	कलमे ५ व ४० ही मृत्युपत्रसंप्रमाणास किंवा प्रशासनपत्रांस लागू नसणे ...	१७
	प्रकरण पाच	
	आदेशिका फी	
३२.	आदेशिकांच्या खर्चाबाबत नियम ...	१७
	नियम कायम करणे व ते प्रसिद्ध करणे	
३३.	आदेशिका फीचे तक्ते ...	१७
३४.	जिल्हा व दुय्यम न्यायालयांतील चपराशांची संख्या ...	१८
	मुफसलातील लघुवाद न्यायालयांतील चपराशांची संख्या	
३५.	महसूल न्यायालयांतील चपराशांची संख्या ...	१८
	प्रकरण सहा	
	फी आकारण्याच्या पद्धतीबाबत	
३६.	लागू असलेले दस्तऐवज सादर करण्यात आल्याच्या तारखेस अंमलात असलेला फीचा दर ...	१८
३७.	मुद्रांकाच्या स्वरूपात किंवा ई-प्रदानाद्वारे फी गोळा करणे ...	१८
३८.	मुद्रांक उमटविणे किंवा चिकटविणे ...	१८

अनुक्रमाणिका—चालू

कलमे.	पृष्ठे
३९. मुद्रांकाचा पुरवठा, त्यांची संख्या, त्यांचे नवीकरण आणि त्यांचा हिशेब ठेवणे याबाबत नियम ...	१८
४०. नजरचुकीने घेतलेले दस्तऐवज मुद्रांकित करणे	१९
४१. सुधारलेला दस्तऐवज	१९
४२. मुद्रांक रद्द करणे	१९
प्रकरण सात	
किरकोळ	
४३. विवक्षित परिस्थितीत फी परत करणे	१९
४४. ज्या दस्ताऐवजांसाठी योग्य फी देण्यात आली नसेल असे दस्तऐवज फौजदारी खटल्यात दाखल करून घेणे.	२०
४५. मुद्रांकाची विक्री	२०
४६. फी कमी करण्याचा किंवा माफ करण्याचा अधिकार	२१
४७. उच्च न्यायालयाच्या विवक्षित अधिकाऱ्यांस देण्यात येणाऱ्या फीबाबत व्यावृत्ती	२१
४८. मुद्रांक शुल्काबाबत व्यावृत्ती	२१
४९. निरसन व व्यावृत्ती	२१
५०. दाव्यांच्या मूल्यांकनाबाबतच्या अधिनियमांची सुधारणा	२२
५१. विभाजनाच्या अंतिम आदेशावर देय असलेल्या मुद्रांक शुल्काच्या रकमेतून न्यायालय-फी कमी करणे	२२
५२. शासनाने केलेले नियम राज्य विधान मंडळापुढे ठेवणे	२२
अनुसूची एक :—यथामूल्य फी	२३
दावे इत्यादी दाखल करण्याबद्दल यथामूल्य	
फी आकरण्यात येईल अशा दरांचा तक्ता	
अनुसूची दोन :—निश्चित फी	३७
अनुसूची तीन :—मूल्यांकनाचा नमुना	५६
जोडपत्र अ :—मृत व्यक्तीच्या स्थावर व जंगम मालमत्तेचे मूल्यांकन	५६
जोडपत्र ब :—ऋणे वगैरेची अनुसूची	५७
अनुसूची चार :—निरसित केलेले कायदे	५९
अनुसूची पाच :—सुधारलेले कायदे	६०

सन १९५९ चा मुंबई अधिनियम क्रमांक ३६^१

[महाराष्ट्र न्यायालय-फी अधिनियम]

[या अधिनियमाला राष्ट्रपती यांची अनुमती दिनांक ९ जून १९५९ रोजी मिळाल्यानंतर तो मुंबई राजपत्र, भाग चार-बी मध्ये दिनांक १६ जून १९५९ रोजी प्रथम (इंग्रजीत) प्रसिद्ध करण्यात आला.]

या अधिनियमात पुढील आदेश व अधिनियमान्वये अनुकूलन रूपभेद व सुधारणा करण्यात आल्या आहेत :-

महाराष्ट्र राज्य विधि अनुकूलन (राज्य व समवर्ती विषय) आदेश १९६०,—

- सन १९६० चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १८]
 सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १८
 सन १९६७ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ३३]
 सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ९
 सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २८
 सन १९७४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ५० (२१-९-१९७४)*
 सन १९७४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ५७ (१२-१२-१९७४)*
 सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १० (१२-४-१९७६)*
 सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १२ (१-७-१९७६)*
 सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ५० (१-४-१९७७)*
 सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ५१
 सन १९७७ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ५९ (१-१-१९७८)*
 सन १९८४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १५ (३१-७-१९८४)*
 सन १९८६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २६
 सन १९९४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ३४ (११-५-१९९४)*
 सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २३
 सन १९९७ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २३ (२१-२-१९९७)*†
 सन २००० चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २६ (३-३-२०००)*‡
 सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १८ (१-१०-२००१)*‡‡

^१ उद्देश व कारणे यांच्या निवेदनासाठी मुंबई शासन राजपत्र १९५९, भाग ५, पृष्ठे १९२ (इंग्रजी) पहावे. प्रवर समितीच्या अहवालासाठी पृष्ठे २४४ ते ३०६ (इंग्रजी) पहावीत.

^२ सन २०१२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४, कलम २ अनुसूचीतील नोंद ७७ याद्वारे १-५-१९६० पासून अधिनियमाच्या नावात “ मुंबई न्यायालय-फी अधिनियम, १९५९ ” या ऐवजी अशी सुधारणा करण्यात आली.

* अधिनियमाच्या प्रारंभाचा दिनांक दर्शवते.

† सन १९७७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ३ द्वारे, १९९७ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ८ निरसित करण्यात आला.

‡ सन २००० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २६, कलम ३ द्वारे, २००० चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ४ निरसित करण्यात आला.

‡‡ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ९ द्वारे, २००२ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ३ निरसित करण्यात आला.

- सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २२ (२८-९-२००४)*@
 सन २००८ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १७ (१-७-२००८)*
 सन २०१० चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक ९ (१-९-२००९)*\$
 सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २५ (८-६-२०११)*\$\$
 सन २०१२ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक २४ (२२-८-२०१२)*

न्यायालयांत व शासकीय कार्यालयांत घेण्यात येणारी फी व भारताच्या संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीतील सूची १ मधील नोंदी ७७ व ९६ यांच्या कक्षेत येणाऱ्या फी-व्यतिरिक्त, मुंबई राज्यात विवक्षित बाबींच्या संबंधात घेण्यात येणारी फी यांच्या संबंधीचा कायदा एकत्रित करण्याबाबत व सुधारण्याबाबत अधिनियम.

ज्याअर्थी, न्यायालयांत व शासकीय कार्यालयांत घेण्यात येणारी फी व भारताच्या संविधानाच्या सातव्या अनुसूचीतील सूची १ मधील नोंदी ७७ व ९६ यांच्या कक्षेत येणाऱ्या फी-व्यतिरिक्त, मुंबई राज्यात विवक्षित बाबींच्या संबंधात घेण्यात येणारी फी यासंबंधीचा कायदा एकत्रित करणे व सुधारणे इष्ट आहे. त्याअर्थी भारतीय गणराज्याच्या दहाव्या वर्षी याद्वारे पुढीलप्रमाणे अधिनियम करण्यात येत आहे :-

प्रकरण एक

प्रारंभिक

संक्षिप्त नाव,
व्याप्ती, प्रारंभ
व लागू होणे.

१. (१) या अधिनियमास, ^१[महाराष्ट्र न्यायालय-फी अधिनियम] असे म्हणावे.
 (२) तो संपूर्ण ^२[महाराष्ट्र राज्यास] लागू आहे.
 (३) तो, **राज्य शासन, राजपत्रात** अधिसूचना प्रसिद्ध करून जी ^३तारीख नेमील त्या तारखेस अंमलात येईल.

(४) या अधिनियमाच्या तरतुदी केंद्र शासनाच्या सेवेत असलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्यापुढे हजर केलेल्या किंवा हजर करावयाच्या दस्तऐवजाच्या संबंधातील फीस किंवा मुद्रांकास लागू होणार नाहीत.

(५) एतदविरुद्ध कोणत्याही विशिष्ट तरतुदी नसल्यास, या अधिनियमातील कोणत्याही मजकुरामुळे, न्यायालयांत व शासकीय कार्यालयांत घेण्यात येणाऱ्या फीसंबंधी सध्या अंमलात असलेल्या कोणत्याही विशेष कायद्यास बाध येणार नाही.

व्याख्या.

२. संदर्भावरून अन्यथा अर्थ लावणे आवश्यक नसेल तर, या अधिनियमात,
 (अ) “ मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकारी ” म्हणजे राज्य शासन, **शासकीय राजपत्रात** अधिसूचना प्रसिद्ध करून याबाबत ^१[महाराष्ट्र राज्यासाठी] किंवा त्याच्या कोणत्याही भागासाठी ज्या अधिकाऱ्यास नेमील तो अधिकारी ;
 (ब) “ जिल्हाधिकारी ” या संज्ञेमध्ये या अधिनियमान्वये जिल्हाधिकाऱ्याची कामे पार पाडण्यासाठी मुख्य नियंत्रक महसूल अधिकाऱ्याने प्राधिकृत केलेल्या कोणत्याही अधिकाऱ्याचा समावेश होतो ;
 (क) “ वादपत्र ” या संज्ञेत वजावट किंवा प्रतिमागणी यासंबंधी युक्तिवाद करणाऱ्या प्रतिवादपत्राचा समावेश होतो.

* अधिनियमाच्या प्रारंभाचा दिनांक दर्शविते.

@ सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २२, कलम ४ द्वारे २००४ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ३१ निरसित करण्यात आला.

\$ सन २०१० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९, कलम ३ द्वारे २०१० चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ३ निरसित करण्यात आला.

\$\$ सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २५, कलम ८ द्वारे, २०११ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक १६ निरसित करण्यात आला.

^१ सन २०१२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २४, कलम २, अनुसूचीतील नोंद ७७, याद्वारे १ मे १९६० पासून अधिनियमाच्या संक्षिप्त नावात सुधारणा करण्यात आली.

^२ महाराष्ट्र राज्य विधि अनुकूलन (राज्य व समवर्ती विषय) आदेश, १९६० अन्वये, ‘ मुंबई राज्य ’ या मजकुराऐवजी हा मजकूर बदलीदाखल करण्यात आला.

^३ दिनांक १ ऑगस्ट १९५९ (पहा : शा.नि.गृ.वि.क्र.सीएएफए-१०५६-तीन (अ), दिनांक १५ जुलै १९५९).

प्रकरण दोन

उच्च न्यायालय व मुंबई येथील लघुवाद न्यायालय यांतील फी

३. (शेरीफ व न्यायवादी यांच्या व्यतिरिक्त) उच्च न्यायालयाचे लिपिक व अधिकारी यांना त्या त्या वेळी द्यावयाची फी ;

किंवा त्या न्यायालयात, या अधिनियमास जोडलेली अनुसूची १ च्या क्रमांक १० अन्वये व अनुसूची २ चे क्रमांक ११, १४, १७, २० व २१ या अन्वये त्या न्यायालयांत आकारण्याजोगी फी ;

आणि त्या त्या वेळी मुंबईचे लघुवाद न्यायालय व त्याची कार्यालये यात आकारण्याजोगी फी यांत पुढे दिलेल्या रीतीने गोळा केली पाहिजे.

४. (१) या प्रकरणांन्वये कोणतीही फी दिली आहे किंवा नाही हे पाहणे ज्याचे कर्तव्य आहे तो अधिकारी व कोणताही पक्षकार किंवा न्यायवादी यांच्यामध्ये फी देण्याच्या आवश्यकतेबाबत किंवा फीच्या रकमेबाबत कोणताही मतभेद निर्माण झाल्यास, असा मतभेद उच्च न्यायालयांत निर्माण झाल्यास, तो प्रश्न परिव्यय निर्धारण अधिकाऱ्याकडे निर्णयासाठी पाठविला पाहिजे व त्यावरील त्याचा निर्णय अखेरचा असेल. परंतु निर्णय दिल्याच्या तारखेपासून ^१[तीस दिवसांच्या] आत वादीने किंवा न्यायवादीने किंवा राज्य शासन याबाबत ज्या अधिकाऱ्यास नेमील त्या अधिकाऱ्याने अर्ज केला असता, असा निर्णय उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायमूर्तीकडून किंवा मुख्य न्यायमूर्ती याबाबतीत सर्वसाधारणपणे किंवा विशेष रीतीने नेमतील अशा उच्च न्यायालयाच्या न्यायमूर्तीकडून पुनरीक्षण केले जाण्यास पात्र असेल. या पोट-कलमाच्या अर्थानुसार परिव्यय निर्धारण अधिकारी कोण असेल ते मुख्य न्यायाधीशाने जाहीर केले पाहिजे.

(२) असा कोणताही मतभेद मुंबईच्या लघुवाद न्यायालयात निर्माण झाल्यास तो प्रश्न न्यायालय अधीक्षकाकडे निर्णयासाठी पाठविला पाहिजे व त्यावरील त्याचा निर्णय अखेरचा असेल परंतु निर्णय दिल्याच्या तारखेपासून ^१[तीस दिवसांच्या] आत, संबंधित पक्षकाराने किंवा राज्य शासन याबाबतीत ज्या अधिकाऱ्यास नेमील त्या अधिकाऱ्याने अर्ज केला असता, असा निर्णय लघुवाद न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशाकडून किंवा मुख्य न्यायाधीश याबाबत सर्वसाधारणपणे किंवा विशेष रीतीने नेमील अशा त्या न्यायालयाच्या न्यायाधीशाकडून पुरीक्षण केले जाण्याच्या अधीन असेल.

प्रकरण तीन

फी ची संगणना

५. (१) या अधिनियमास जोडलेली अनुसूची १ किंवा २ यांत आकारणी करण्याजोगा म्हणून विनिर्दिष्ट केलेला कोणत्याही प्रकारचा कोणताही दस्तऐवज उक्त अनुसूचीपैकी कोणत्याही अनुसूचीत अशा दस्तऐवजासाठी योग्य फी म्हणून जी रक्कम दर्शविण्यात आली असेल त्या रकमे इतकी फी अशा दस्तऐवजाच्या बाबतीत दिल्यावाचून कोणत्याही न्यायालयात दाखल करता, दाखविता, किंवा नमूद करता कामा नये किंवा कोणत्याही शासकीय अधिकाऱ्याने तो स्वीकारता किंवा सादर करता कामा नये.

(२) या अधिनियमांन्वये कोणतीही फी दिली आहे किंवा नाही हे पाहणे ज्याचे कर्तव्य आहे तो अधिकारी व कोणताही वादी किंवा त्याचा वकील यांच्यामध्ये फी देण्याच्या आवश्यकतेबाबत किंवा फीच्या रकमेबाबत कोणताही मतभेद निर्माण झाल्यास असा मतभेद उच्च न्यायालयांत निर्माण झाल्यास, तो प्रश्न परिव्यय निर्धारण अधिकाऱ्याकडे निर्णयासाठी पाठविला पाहिजे व त्यावरील त्याचा निर्णय अखेरचा असेल परंतु निर्णय दिल्याच्या तारखेपासून ^१[तीस दिवसांच्या] आत, वादीने किंवा

उच्च न्यायालयातील मूळ न्याय शाखेतील फी आकारणी. मुंबई लघुवाद न्यायालयातील फी आकारणी. फी देण्याच्या आवश्यकतेबाबत किंवा फी च्या रकमेबाबत मतभेद निर्माण झाल्यास त्या बाबतीत अनुसरावयाची कार्यपद्धती.

न्यायालयात किंवा शासकीय कार्यालयांत दाखल वगैरे केलेल्या दस्तऐवजांवरील फी.

^१ सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २८, कलम २ अन्वये " साठ दिवसांच्या " या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम ३ अन्वये " साठ दिवसांच्या " या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

त्याच्या वकिलाने किंवा राज्य शासन याबाबत ज्या अधिकाऱ्यास नेमील अशा अधिकाऱ्याने अर्ज केला असता, असा निर्णय उच्च न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशाकडून पुनरीक्षण केले जाण्याच्या अधीन असेल.

(३) असा कोणताही मतभेद मुंबई शहर दिवाणी न्यायालयात निर्माण झाल्यास तो प्रश्न शहर दिवाणी न्यायालयाच्या प्रबंधकाकडे निर्णयासाठी पाठविला पाहिजे व त्यावरील त्याचा निर्णय अखेरचा असेल परंतु निर्णय दिल्याच्या तारखेपासून ^१[तीस दिवसांच्या] आत, संबंधित पक्षकाराने किंवा राज्य शासन या बाबतीत ज्या अधिकाऱ्यास नेमील त्या अधिकाऱ्याने अर्ज केला असता, असा निर्णय अशा न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशाकडून किंवा मुख्य न्यायाधीश या बाबतीत सर्वसाधारणपणे किंवा विशेष रीतीने नेमील अशा उक्त न्यायालयाच्या न्यायाधीशाकडून पुनरीक्षण केले जाण्याच्या अधीन असेल.

(४) असा कोणताही मतभेद कोणत्याही इतर न्यायालयांत निर्माण झाल्यास तो प्रश्न अशा न्यायालयाचा न्यायाधीश म्हणून काम करणाऱ्या न्यायाधीशाकडे त्याच्या अखेरच्या निर्णयासाठी पाठविला पाहिजे.

^१[* * * * *]

विवक्षित
दाव्यात
द्यावयाच्या
फीची संगणना.

६. या अधिनियमान्वये यांत यापुढे उल्लेख केलेल्या दाव्यांत द्यावयाच्या फी ची पुढीलप्रमाणे संगणना केली पाहिजे :-

पैशासंबंधीचे
दावे.

(एक) (नुकसानभरपाई किंवा भरपाई यांसाठीच्या किंवा पोटगी, वर्षासने अथवा नियतकालाने द्यावयाच्या इतर रकमा, यांच्या थकबाकीच्या संबंधातील दावे धरून) पैशासंबंधीच्या दाव्यांत मागणी केलेल्या रकमेप्रमाणे ;

पोटगी व
वर्षासने
यासंबंधीचे
दावे.

(दोन) पोटगी (भार निर्माण करण्याबाबतची विनंती असलेले किंवा नसलेले दावे) व वर्षासने किंवा नियतकालाने द्यावयाच्या इतर रकमा या संबंधीच्या दाव्यांत वाद विषयाच्या मूल्यानुसार व असे मूल्य हे पोटगीसाठी केलेल्या दाव्यांच्या बाबतीत एका वर्षासाठी मागणी केलेल्या रकमेइतके व इतर कोणत्याही बाबतीत अशा रकमेच्या दहा पटीइतके आहे समजले पाहिजे ;

परंतु, पोटगीसाठी केलेल्या दाव्यांत वादीने पोटगीबाबत हुकूमनामा मिळविला असेल तर, एका वर्षासाठी जी रक्कम देण्याचा निवाडा दिलेला असेल त्या रकमेच्या दहा पट रकमेवर देण्याजोगी होणारी फी आणि वादीने अगोदरच दिलेली फी यांमधील तूट भरून देण्यास प्रतिवादी पात्र होईल ; आणि अशा तूटीची रक्कम ही, वसुलीच्या इतर पद्धतीस बाध येऊ न देता, जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करण्यायोग्य असेल.

बाजारमूल्य
असलेल्या इतर
जंगम मालमते-
संबंधीचे दावे.

(तीन) पैशाव्यतिरिक्त इतर जंगम मालमतेसंबंधीच्या दाव्यांत जेव्हा वादविषयास बाजारमूल्य असलेल्या तेव्हा, वादपत्र सादर केल्याच्या तारखेस जे मूल्य असेल त्या मुल्याप्रमाणे ;

कर वगैरे म्हणून
येणे असलेल्या
कोणत्याही
रकमेसंबंधीचे
दावे.

(चार) (अ) वादीकडून येणे असलेल्या रकमेच्या वसुलीबाबत अभिनिर्णयासाठी केलेल्या अधिकारघोषणेच्या दाव्यात मग अशी वसुली ही जमीन महसूल किंवा जमीन महसुलाची थकबाकी किंवा कर किंवा शुल्क किंवा उपकर किंवा फी किंवा दंड किंवा शास्ती म्हणून किंवा न्यायालयाच्या कोणत्याही हुकूमनाम्यान्वये अथवा आदेशान्वये अथवा लवाद अधिनियम, १९४० यान्वये असेल त्या व्यतिरिक्त इतर कोणत्याही प्रमाणपत्रान्वये किंवा अभिनिर्णयान्वये किंवा इतर कोणत्याही रीतीने करावयाची असो—वसूल करावयाच्या रकमेवर अनुसूची १, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार, आकारण्यायोग्य यथामूल्य फीच्या एक चतुर्थांश इतकी फी व अशी फी किमान ^३[साठ रुपये] असेल :

१९४०
चा दहा.

^१. सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २८, कलम ३ अन्वये “ साठ दिवसांच्या ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. सन १९७७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ५९, कलम ८ अन्वये पोट-कलम (५) वगळण्यात आले.

^३. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम २ (अ) (१) अन्वये “ तीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

परंतु, त्याचबरोबर कब्जाव्यतिरिक्त इतर कोणताही परिणामरूप अनुतोष मागितला असेल तेव्हा फीची रक्कम ही वसूल करावयाच्या रकमेवर यथामूल्य फीच्या एक द्वितीयांश रकमे इतकी असेल :

आणखी असे की, मागितलेल्या परिणामरूप अनुतोषांमध्ये कब्जासाठी मागितलेला अनुतोषही समाविष्ट असेल तेव्हा वसूल करावयाच्या रकमेवर यथामूल्य फी च्या संपूर्ण रकमे इतकी फीची रक्कम असेल ;

(ब) उप-परिच्छेद (अ) खाली येणाऱ्या जंगम मालमत्तेसंबंधीच्या तशाच स्वरूपाच्या अधिकार घोषणेच्या वादात जंगम मालमत्तेच्या किमतीवर आकारण्याजोग्या यथामूल्य फी च्या एक चतुर्थांश इतकी फी मात्र अशी किमान फी ही, उप-परिच्छेद (अ) खालील किमान फी प्रमाणे असली पाहिजे :

जंगम मालमत्तेसंबंधीची तशाच स्वरूपाची हक्क मागणी.

परंतु, त्याचबरोबर कब्जाव्यतिरिक्त इतर कोणताही परिणामरूप अनुतोष मागितला असेल तेव्हा, अशा मालमत्तेच्या मुल्यावर आकारण्याजोग्या यथामूल्य फीच्या एक द्वितीयांश इतकी फी असेल ;

आणखी असे की, मागितलेल्या परिणामरूप अनुतोषांमध्ये कब्जासाठीचा अनुतोषही समाविष्ट असेल तेव्हा, अशा मालमत्तेच्या मूल्यावर आकारण्याजोग्या यथामूल्य फीच्या संपूर्ण रकमेइतकी फी असेल.

ज्यापासून आर्थिक लाभ मिळत असेल असा दर्जा संबंधीचे दावे.

(क) वादीच्या ज्या दर्जाशी पारिश्रमिक, मानधन, अनुदान, वेतन, उत्पन्न, भत्ता किंवा मोबदला निगडित असेल अशा दर्जाच्या बाबतीतील अधिकार घोषणेच्या वादात एका वर्षाच्या वित्तलब्धीवर किंवा मोबदल्याच्या मूल्यावर आकारण्यायोग्य यथामूल्य फीच्या एक चतुर्थांशाइतकी फी :

परंतु, त्याचबरोबर कब्जाव्यतिरिक्त इतर कोणताही परिणामरूप अनुतोष मागितला असेल तेव्हा फीची रक्कम ही, अशा वित्तलब्धीवर किंवा मोबदल्याच्या मूल्यावर यथामूल्य फीच्या एक द्वितीयांशाइतकी असेल :

आणखी असे की, मागितलेल्या आनुषंगिक अनुतोषांमध्ये कब्जासाठी मागितलेला अनुतोषही समाविष्ट असेल तेव्हा, फीची रक्कम ही, अशा वित्तलब्धीवर किंवा मोबदल्याच्या मूल्यावर यथामूल्य पूर्ण फी असेल ;

(ड) स्थावर मालमत्तेची मालकी किंवा तिच्या कुळवहिवाटीचे स्वरूप, मालकीहक्क, धारणाधिकार, हक्क, पट्टा, विक्रीसह किंवा विक्रीशिवाय किंवा अन्य गुणविशेषांसह तिची जप्तीपासून मुक्ती किंवा सूट, किंवा तिचे अदायित्व, यांच्या बाबतीतील अधिकार घोषणेसाठी असलेल्या, विशिष्ट जमीन पूर्वीच्या कोणत्याही भारतीय संस्थानातील संस्थानिकाची खाजगी मालमत्ता आहे किंवा सार्वजनिक विश्वस्त व्यवस्थेची मालमत्ता आहे किंवा कोणत्याही वर्गाची किंवा समाजाची मालमत्ता आहे असे घोषित करणे, या प्रकारच्या दाव्यांमध्ये वादविषयांच्या मालकीहक्काच्या आधारे कब्जासाठी करावयाच्या दाव्यासाठी आकारावयाची फी, ^१[शंभर रुपये] इतक्या किमान फीच्या अधीनतेने, आकारणीयोग्य यथामूल्य फी च्या एक चतुर्थांश राहिल :

स्थावर मालमत्ता वगैरेंच्या मालकी वगैरे संबंधीचे दावे.

परंतु, तो विक्रीसह किंवा विक्रीशिवायच्या जप्तीसंबंधीचा प्रश्न असेल तर फीची रक्कम ही विक्रीसह किंवा विक्रीशिवायच्या जप्तीपासून ज्या मालमत्तेचे संरक्षण करावयाचे असेल त्या मालमत्तेच्या मूल्याप्रमाणे यथामूल्य फी किंवा ^२[साठ रुपये] फी, यापैकी जी कोणतीही कमी असेल ती :

आणखीही असे की, प्रतिवादी हा मर्यादित मालक असेल किंवा मर्यादित मालकाच्या वतीने किंवा त्याच्यामार्फत दावा सांगत असेल तेव्हा फीची रक्कम, अशी फी, वर निर्दिष्ट केलेल्या किमान फीच्या अधीनतेने अशा यथामूल्य फीच्या एक षष्ठांशाइतकी असेल :

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम २(अ) (२) (एक) अन्वये “ चाळीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम २(अ) (२) (दोन) अन्वये “ तीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

आणखीही असे की, या खंडाच्या पहिल्या परंतुकाव्यतिरिक्त या कलमाखाली येणाऱ्या कोणत्याही प्रकरणात कब्जाव्यतिरिक्त इतर परिणामस्वरूप अनुतोष मागितला असेल, तेव्हा, फीची रक्कम ही, यथामूल्य फीच्या ^१[एक तृतीयांश इतकी] असेल आणि मागितलेल्या परिणामरूप अनुतोषांमध्ये कब्जासाठी मागितलेला अनुतोष समाविष्ट असेल तेव्हा, फीची रक्कम ही, यथामूल्य फीच्या संपूर्ण रकमेइतकी असेल.

सुविधाधिकार
वगैरे जाहीर
करण्यासंबंधीचे
दावे.

(ई) सुविधाधिकार किंवा स्थावर मालमत्तेपासून होणारे लाभ मिळण्याचा हक्क जाहीर करण्याबद्दल केलेल्या मनाई हुकूमासह किंवा मनाई हुकूमाशिवाय किंवा इतर आनुषंगिक अनुतोष असलेल्या दाव्यांत फीची रक्कम ही, खाली दर्शविलेल्या तक्त्याप्रमाणे असेल :-

^१[तक्ता

क्षेत्र (१)	फी (२)	
(अ) बृहन्मुंबई महानगरपालिका किंवा नागपूर शहर महानगरपालिका किंवा मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ अन्वये घटित करण्यात आलेल्या कोणत्याही महानगरपालिका हद्दीमध्ये असलेले क्षेत्र.	अनुसेवी स्थावर किंवा अधिभोगी स्थावर याच्या कब्जासाठी केलेल्या दाव्यासाठी जी यथामूल्य फी बसवण्याजोगी असेल त्यापैकी जी कमी असेल त्या फीच्या एक चतुर्थांश इतकी, परंतु किमान फी शंभर रुपये.	१९४९ चा मुंबई ५९.
(ब) महाराष्ट्र नगरपरिषदा, नगर पंचायती व औद्योगिक नगरी अधिनियम, १९६५ अन्वये घटित करण्यात आलेल्या नगरपरिषदाच्या हद्दीमध्ये असलेली क्षेत्रे.	अनुसेवी स्थावर किंवा अधिभोगी स्थावर याच्या कब्जासाठी केलेल्या दाव्यासाठी जी यथामूल्य फी बसवण्याजोगी असेल त्यापैकी जी कमी असेल त्या फीच्या एक षष्ठांश इतकी, परंतु किमान फी शंभर रुपये.	१९६५ चा महा. ४९.
(क) महाराष्ट्र राज्यातील इतर कोणतेही क्षेत्र.	शंभर रुपये.]	

ज्यात पैशांचा
संबंध येत नाही
अशा इतर
दर्जासंबंधीचे
दावे.

(फ) ज्यात पैशाचा कोणताही प्रत्यक्ष संबंध येत नाही अशा, दर्जा जाहीर करण्यासंबंधीच्या म्हणजे वादी हा प्रतिवादीचा विवाहबंधनात असलेला पती किंवा पत्नी आहे हे जाहीर करणे किंवा मुलांच्या औरसतेसंबंधी किंवा नागरिकत्वाच्या हक्काविषयी किंवा दत्तविधानाविषयी जाहीर करणे यासारख्या दाव्यांमध्ये ^३[एकशे वीस रुपये] :

परंतु मनाई हुकूम किंवा इतर आनुषंगिक अनुतोषही मागितला असेल तेव्हा फीची रक्कम ^४[एकशे पन्नास रुपये] असेल ;

मालमत्तेवरील
भारासंबंधीचे
दावे.

(ग) स्थावर किंवा जंगम मालमत्तेवर वादीच्या बाजूने भार जाहीर करण्यासंबंधीच्या दाव्यांमध्ये भाराच्या रकमेवर द्यावयाच्या यथामूल्य फीच्या एक-द्वितीयांश फी :

परंतु अशा प्रकरणांत, मनाई हुकूम किंवा इतर आनुषंगिक अनुतोषही मागितला असेल तर फीची रक्कम ही, भाराच्या रकमेवर द्यावयाच्या पूर्ण यथामूल्य फीच्या रकमेइतकी असेल ;

पैशाच्या
स्वरूपातील
नियतकालिक
उत्पन्नासंबंधीचे
दावे.

(ह) नियतकालिक भाराच्या किंवा पैशाच्या स्वरूपातील उत्पन्नाच्या संबंधात, वादीच्या बाजूने किंवा त्याच्या विरुद्ध अधिकार घोषित करण्यासंबंधीच्या दाव्यांमध्ये भार वार्षिक असेल तर, पाच वर्षांसाठी भाराची जी रक्कम होईल त्यावर व भाराचा कालावधी एक वर्षापेक्षा कमी असेल तर एका वर्षाच्या भाराची जी रक्कम होईल त्यावर यथामूल्य फीच्या एक-द्वितीयांश फी ;

विक्री, विक्रीची
संविदा इ.
रददबातल
करण्यासंबंधीचे
दावे.

^५[(हअ) कोणत्याही जंगम किंवा स्थावर मालमत्तेची कोणतीही विक्री किंवा विक्रीची संविदा किंवा विक्रीच्या संविदेची समाप्ती रददबातल आहे असे जाहीर केले जाण्यासाठी केलेल्या दाव्यामध्ये मालमत्तेच्या मूल्यावर बसविण्याजोग्या यथामूल्य फीच्या ^६[एक-द्वितीयांश] ;

^१ सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम २(१)(ब) (तीन) अन्वये “ एक षष्ठांशाइतकी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम २(अ)(३) अन्वये मूळ तक्त्याऐवजी हा तक्ता दाखल करण्यात आला.

^३ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम २(अ) (४) (एक) अन्वये “ साठ रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४ वरील अधिनियमाच्या कलम २(अ) (४)(दोन) अन्वये “ शंभर रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५ सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९ कलम ४(अ) अन्वये उप-परिच्छेद (हअ) व (हब) समाविष्ट करण्यात आले.

^६ सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३ कलम २(१) (ई) अन्वये “ एक चतुर्थांश ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

(हब) कोणत्याही जंगम किंवा स्थावर मालमत्तेच्या सक्तीच्या संपादनाच्या कार्यवाह्या रद्दबातल आहेत असे जाहीर केले जावे यासाठी केलेल्या दाव्यांमध्ये मालमत्तेच्या मूल्यावर बसविण्याजोग्या यथामूल्य फीच्या ^१[एक-द्वितीयांश] ;

(आय) हिशेबासंबंधीच्या दाव्यांमध्ये वादपत्रांत किंवा अपीलअर्जात मागणी केलेल्या अनुतोषाचे ज्या रकमेत मूल्यमापन केले असेल त्या रकमेनुसार ; मात्र कलम ८ च्या तरतुदींस अधीस राहून आणि ^२[शंभर रुपयांच्या] किमान फीस अधीन ठेवून ;

(जे) मनाई हुकूम किंवा इतर परिणामरूप अनुतोष यांच्यासह किंवा त्याशिवाय ज्या दाव्यांमध्ये अधिकार घोषणेची मागणी केलेली असेल आणि वादविषयाचे पैशाच्या स्वरूपात मूल्यमापन करता येत नसेल आणि ज्यांच्याकरिता या अधिनियमाद्वारे अन्यथा तरतूद केलेली नसेल अशा दाव्यांत ^३[विषय वस्तूची रक्कम किंवा मूल्य जणू ^४[एक हजार रुपये] असल्याप्रमाणे देय असलेली यथामूल्य फी] ;

खंड (अ) ते (आय) या खालील सर्व दाव्यांत वादीने मागणी केलेल्या अनुतोषाचे ज्या रकमेत मूल्य ठरविले असेल ती रक्कम, सदरहू मूल्यांकनाच्या कारणासह नमूद केली पाहिजे ;

(पाच) जमिनीचा, घरांचा आणि बागांचा कब्जा मिळविण्याविषयी असलेल्या दाव्यांमध्ये वाद विषयांच्या किमतीप्रमाणे ; आणि वादविषय जर घर किंवा बाग असेल तर अशी किमत ही सदरहू घराच्या किंवा बागेच्या बाजार मूल्यानुसार असल्याचे समजण्यात आले पाहिजे आणि वादविषय जर जमीन असेल, व —

(अ) तीस वर्षांपर्यंतच्या कालावधीच्या धाराबंदीवर धारण केली असेल आणि शासनाला संपूर्ण आकरणी देण्यात येत असेल त्या बाबतीत भूमापनाच्या आकारणीच्या ^५[चाळीस पर्टीइतकी] रक्कम ;

(ब) सदरहू जमीन कायमच्या धाराबंदीवर किंवा तीस वर्षांहून अधिक असलेल्या कोणत्याही कालावधीच्या धाराबंदीवर धारण केली असेल आणि शासनाला निर्धारणाची पूर्ण रक्कम देण्यात येत असेल त्या बाबतीत भूमापनाच्या निर्धारणाच्या ^६[ऐंशी पर्टीइतकी] रक्कम ; आणि

(क) संपूर्ण वार्षिक भूमापन आकारणीपासून किंवा तिच्या कोणत्याही भागापासून माफी देण्यात आली असेल त्या बाबतीत यथास्थिति, आकारणीच्या किंवा अशारितीने आकारणीच्या ज्या भागापासून माफी देण्यात आली असेल तिच्या ^७[ऐंशी पर्टीइतकी] रक्कम धरून त्याशिवाय, यथास्थिति, उप-परिच्छेद (अ) किंवा उप-परिच्छेद (ब) याअन्वये संगणना केलेली रक्कम ;

(सहा) अग्रक्रयाधिकाराच्या हक्काची अंमलबजावणी करण्याकरिता असलेल्या दाव्यांमध्ये ज्या जमिनीच्या, घराच्या किंवा बागेच्या बाबतीत हक्कासंबंधी दावा सांगितला असेल त्या जमिनीच्या, घराच्या किंवा बागेच्या (या कलमाच्या ५व्या परिच्छेदानुसार संगणना केलेल्या) मूल्यानुसार ;

(सात) संयुक्त कुटुंबाच्या मालमत्तेचे किंवा संयुक्त मालमत्तेचे विभाजन करण्यासाठी किंवा त्या मालमत्तेतील एखाद्या हिश्याचा स्वतंत्र कब्जा मिळण्यासाठी किंवा कोणतीही मालमत्ता संयुक्त कुटुंबाची मालमत्ता आहे किंवा संयुक्त मालमत्ता आहे या मुद्यावर त्या मालमत्तेतील हिश्याबद्दल असलेला हक्क बजावण्यासाठी करावयाच्या दाव्यांमध्ये—मग वादी ज्या मालमत्तेचा सहदायाद किंवा सहमालक असल्याविषयी दावा सांगत असेल ती मालमत्ता त्यांच्या प्रत्यक्ष किंवा आन्वयिक कब्जात असो अगर नसो—ज्या हिश्यासंबंधाने दावा दाखल करण्यात आला असेल त्या हिश्याच्या मूल्याप्रमाणे ;

^१ सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३ कलम २(१) (फ) अन्वये “ एक चतुर्थांश ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम २(अ) (५) अन्वये “ चाळीस रुपयांच्या ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३ सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९ कलम ४(ब) अन्वये “ तीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम २(अ)(६) अन्वये “ सहाशे रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५ वरील अधिनियमाच्या कलम २(ब) (१) अन्वये “ वीस पर्टीइतकी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^६ वरील अधिनियमाच्या कलम २(ब) (२) अन्वये “ चाळीस पर्टीइतकी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^७ वरील अधिनियमाच्या कलम २(ब) (३) अन्वये “ चाळीस पर्टीइतकी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

संपादन कार्यवाही रद्दबातल करण्यासंबंधीचे दावे.

हिशेबांविषयीचे दावे.

इतर अधिकार घोषणेसंबंधीचे दावे.

जमिनीचा, घरांचा व बागांचा कब्जा मिळविण्यासंबंधीचे दावे.

अग्रक्रयाधिकाऱ्याच्या हक्काची अंमलबजावणी करण्यासंबंधीचे दावे.

संयुक्त मालमत्तेतील हिश्यासंबंधीचे दावे.

स्पष्टीकरण.—या परिच्छेदाच्या प्रयोजनांकरिता ज्या मालमत्तेतील हिश्यासंबंधी हक्क मागणी करण्यात आली असेल ती मालमत्ता शेतीच्या प्रयोजनासाठी जमीन महसुलाची आकारणी करण्यात आलेली कोणतीही जमीन असेल किंवा त्या मालमत्तेत अशी कोणतीही जमीन समाविष्ट असेल तर, अशा जमिनीचे मूल्य हे या कलमाच्या परिच्छेद (पाच) अन्वये ठरविण्यात आल्याप्रमाणे असलेले मूल्य आहे असे समजण्यात येईल ;

जमीन महसुलाच्या अभिहस्तांकितीच्या दाखल करण्यात आले असेल त्या तारखेपासून लागतपूर्वीच्या वर्षातील त्याच्या निव्वळ नफ्याच्या हितसंबंधासंबंधीचे दावे. (आठ) जमीन महसुलाच्या अभिहस्तांकितीचा हितसंबंध असलेल्या दाव्यांमध्ये वादपत्र ज्या तारखेस [पन्नास पटींइतकी] ;

जप्ती रद्द ठरविण्यासंबंधीचे दावे. (नऊ) जमिनीवरील किंवा जमिनीतील किंवा महसुलातील हितसंबंधावरील जप्ती रद्द करण्याच्या दाव्यांमध्ये ज्या रकमेकरिता जमीन किंवा हितसंबंध जप्त करण्यात आला असेल त्या रकमेअनुसार : परंतु, अशी रक्कम जमिनीच्या किंवा हितसंबंधाच्या मूल्याहून अधिक असेल त्या बाबतीत, जणू सदरहू दावा अशा जमिनीचा किंवा हितसंबंधाचा कब्जा मिळविण्याकरिता केला होता असे समजून फीची रक्कम संगणित करण्यात आली पाहिजे ;

विमोचनासाठीचे दावे. (दहा) गहाण ठेवलेली मालमत्ता परत मिळविण्याकरिता गहाणदाराविरुद्ध केलेल्या दाव्यांमध्ये आणि गहाण ठेवलेल्या मालमत्तेचा पुरोबंध करण्यासाठी गहाणदाराने केलेल्या दाव्यांमध्ये—

पुरोबंधासंबंधीचे दावे. किंवा सशर्त विक्रीद्वारे गहाणवट करण्यात आली असेल ती विक्री कायम असल्याचे घोषित करण्यासाठी केलेल्या दाव्यांमध्ये गहाणखताद्वारे प्रतिभूत करावयाच्या मुद्दल रकमेअनुसार ;

विनिर्दिष्ट पालनासंबंधीचे दावे. (अकरा) (अ) विक्रयाच्या संविदेचे विनिर्दिष्ट पालन करण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये प्रतिफलाच्या रकमेअनुसार,

(ब) गहाणाच्या संविदेचे विनिर्दिष्ट पालन करण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये प्रतिभूत करावयाच्या विनिर्दिष्ट पालनासंबंधीच्या रकमेअनुसार,

(क) पट्ट्याच्या संविदेचे विनिर्दिष्ट पालन करण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये दंड किंवा पट्टामूल्य (तसे असल्यास) त्याच्या आणि कालावधीच्या पहिल्या वर्षात द्यावयाचे कबूल केलेल्या खंडाच्या एकूण विनिर्दिष्ट पालनासंबंधीच्या रकमेअनुसार,

(ड) निवाड्याचे विनिर्दिष्ट पालन करण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये ज्या मालमत्तेविषयी वाद असेल त्या मालमत्तेच्या विनिर्दिष्ट पालनासंबंधीच्या रकमेअनुसार किंवा मूल्यानुसार.

जमीनमालक आणि कूळ यांच्यामध्ये असलेल्या दाव्यांकरिता. (बारा) जमीनमालक व कूळ यांच्यामध्ये असलेल्या पुढील दाव्यांमध्ये म्हणजे :—

(अ) पट्ट्याचा प्रतिभाग कुळाने द्यावा म्हणून केलेल्या दाव्यांमध्ये,

(ब) भोगवट्याचा हक्क असलेल्या कुळाचा खंड वाढविण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये,

(क) जमिनमालकाने पट्टा सुपूर्द करावा म्हणून केलेल्या दाव्यांमध्ये,

(ड) कुळाकडून स्थावर मालमत्ता परत मिळविण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये, यांत कुळवहिवाट संपविण्यात आल्यानंतरही ती मालमत्ता धारण करणाऱ्या कुळाचा समावेश होतो,

(इ) हुसकावून लावण्यासंबंधीच्या नोटिशीस हरकत घेण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये,

(फ) जमीनमालकाने ज्या स्थावर मालमत्तेतून कुळास हुसकावून लावले असेल त्या स्थावरमालमत्तेचा कब्जा परत मिळविण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये आणि,

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम २(क) अन्वये “ तीस पटींइतकी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

(ग) खंड समाप्त करण्याकरिता केलेल्या दाव्यांमध्ये,

ज्या स्थावर मालमतेसंबंधी दावा असेल त्या स्थावर मालमतेच्या खंडाच्या वादपत्र दाखल केलेल्याच्या तारखेपूर्वीपासून लगतपूर्वीच्या वर्षी जी रक्कम द्यावयाची असेल त्या रकमेनुसार.

७. (१) सार्वजनिक प्रयोजनांसाठी जमीन संपादन करण्यासाठी त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही अधिनियमाखालील भरपाईच्या संबंधातील अपीलअर्जावर या अधिनियमाखाली देय असणाऱ्या फीची रक्कम ही, निवाड्याने दिलेली रक्कम व अपीलकर्त्याने मागणी केलेली ^१[किंवा आक्षेप घेतलेली] रक्कम यांच्यामधील फरकानुसार संगणित केली पाहिजे ;

^२[परंतु, जेथे राज्य शासन हे, संपादन करणारा निकाय असेल तेथे, ते अशा अपिलामध्ये फी प्रदानासाठी जबाबदार असणार नाही.

स्पष्टीकरण- या पोट-कलमाच्या प्रयोजनांसाठी, “ रक्कम ” याचा अर्थ, विवादातील रक्कम असा आहे आणि यामध्ये सांविधिक लाभांच्या रमकेचा अंतर्भाव करता येणार नाही.] ;

१९३९ चा ४. (२) दाव्यांबाबतच्या न्यायाधिकरणाच्या निवाड्याविरुद्ध *मोटर वाहन अधिनियम, १९३९ याच्या कलम ११० ड अन्वये दाखल केलेल्या अपीलअर्जावर या अधिनियमान्वये द्यावयाच्या फीची रक्कम पुढीलप्रमाणे संगणित केली पाहिजे.

(एक) मोटर वाहनाच्या विमदाराने किंवा मालकाने असे अपील दाखल केले असेल तर अपील-अर्जात मागणी केलेल्या अनुतोषाचे ज्या रकमेत मूल्य केले असेल त्या रकमेवर अनुसूची १, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार आकारण्याजोगी पूर्ण यथामूल्य फी,

(दोन) इतर कोणत्याही व्यक्तीने असे अपील दाखल केले असेल तर, अपील अर्जात मागणी केलेल्या अनुतोषाचे ज्या रकमेत मूल्यांकन केले असेल त्या रकमेवर उक्त प्रमाणानुसार आकारण्याजोगी यथामूल्य फीच्या एक-द्वितीयांश फी :

परंतु अशी व्यक्ती अपिलांत यशस्वी झाली तर ती, अपिलात निवाडा करून दिलेल्या अनुतोषावर उक्त प्रमाणानुसार द्यावयाची पूर्ण यथामूल्य फी आणि तिने आधीच दिलेली फी यामध्ये जी कोणतीही तूट असेल ती भरून देण्यास जबाबदार असेल आणि अशा तुटीची रक्कम ही वसुलीच्या इतर कोणत्याही पद्धतीस बाध येऊ न देता, जमीन महसुलाची थकबाकी असल्याप्रमाणे वसूल करण्यायोग्य असेल.

८. जर न्यायालयाच्या मते कोणत्याही वादविषयाचे मूल्य हे चुकीचे ठरविण्यात आले असेल, किंवा ठरविलेल्या कोणत्याही मूल्यांकनाचे पुनरीक्षण करण्याकरिता न्यायालयास अर्ज केला असेल तर, न्यायालयास, मूल्यांकनाचे पुनरीक्षण करता येईल आणि बिनचूक मूल्य ठरविता येईल आणि अशा प्रयोजनांसाठी त्यास योग्य वाटेल अशी चौकशी करता येईल.

९. (१) कलम ८ अन्वये चौकशीच्या प्रयोजनासाठी न्यायालयास आवश्यक असेल अशी स्थानिक किंवा इतर चौकशी करण्याकरिता आणि त्यावरील अहवाल न्यायालयाकडे सादर करण्याकरिता कोणत्याही योग्य व्यक्तीस नेमता येईल किंवा अशा व्यक्तीच्या नावे आयोगपत्र काढता येईल. असे प्रत्यूक्त आणि अशा व्यक्तीने नमूद केलेला कोणताही पुरावा हा चौकशीतील पुरावा म्हणून समजता येईल.

(२) न्यायालयास, त्यास योग्य वाटेल अशा दाव्यांतील पक्षकारांना, चौकशीच्या खर्चादाखल न्यायालयास वाजवी वाटेल अशी रक्कम निक्षिप्त ठेवण्याविषयी निदेश देता येईल आणि जर खर्चाची रक्कम न्यायालय ठरवील अशा कालावधीत निक्षिप्त ठेवण्यात आली नाही तर, न्यायालयास, इतर कोणत्याही अधिनियमात काहीही असले तरीही असा पक्षकार वादी किंवा अपीलकर्ता असेल तर यथास्थिति ते वादपत्र किंवा ते अपील नामंजूर करता येईल आणि इतर कोणत्याही बाबतीत, सरकारी येणे असल्याप्रमाणे खर्च वसूल करता येईल :

विवक्षित प्रकरणात भरपाई संबंधीच्या आदेशाविरुद्ध किंवा निवाड्याविरुद्ध, केलेल्या अपील अर्जांची फी.

दाव्यांच्या मूल्यांकनाबाबत चौकशी.

योग्य मूल्यांकनासंबंधी खात्री करून घेण्याकरिता अन्वेषण.

^१ सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २२, कलम २(अ) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम २(अ) अन्वये हे परंतुक व स्पष्टीकरण जादा दाखल करण्यात आले.

* आता पहा, मोटर वाहन अधिनियम, १९८८.

परंतु, या कलमान्वये कोणतेही वादपत्र किंवा अपील नामंजूर केले जाईल तेव्हा, अगोदरच दिलेली न्यायालय-फी परत मिळणार नाही.

कलम ८ व ९
अन्वये चौकशी
करणाऱ्या
व्यक्तीचा
अधिकार.

१०. (१) कलम ८ अन्वये चौकशी करताना न्यायालयास आणि कलम ९ अन्वये अन्वेषण करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस अनुक्रमे अशा चौकशीच्या किंवा अन्वेषणाच्या प्रयोजनांसाठी दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ अन्वये न्यायालयांना पुढील बाबतीत जे अधिकार निहित आहेत तेच अधिकार असतील :-

१९०८
चा ५.

(अ) कोणत्याही व्यक्तीस हजर राहण्यास भाग पाडणे आणि तिची शपथेवर किंवा दृढकथनावर तपासणी करणे ;

(ब) दस्तऐवज किंवा महत्वाच्या वस्तू हजर करण्यास भाग पाडणे ;

(क) साक्षीदारांची तपासणी करण्याकरिता आयोगपत्रे काढणे ;

(ड) शपथपत्रावर पुरावा घेणे किंवा स्वीकारणे.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये उल्लेखलेली चौकशी किंवा अन्वेषण हे भारतीय दंड संहितेची कलमे १९३ आणि २२८ यांच्या अर्थानुसार न्यायिक कार्यवाही आहे असे समजण्यात येईल.

१८६०
चा ४५.

मूल्यांकनाविषयीच्या
चौकशीचा खर्च
आणि जादा फी
परत करणे.

११. जर कलम ८ अन्वयेचा चौकशीच्या परिणामी वादविषयाचे मूल्य कमी लावण्यात आले आहे असे न्यायालयास आढळून आले तर कमी मूल्य लावण्यास जबाबदार असलेल्या पक्षकाराने चौकशीचा सर्व खर्च किंवा त्याचा कोणताही भाग द्यावा असा न्यायालयास आदेश देता येईल.

जर वादविषयाचे मूल्य कमी ठरविण्यात आलेले नाही असे अशा चौकशीच्या परिणामी न्यायालयास आढळून आल्यास असा सर्व खर्च किंवा त्याचा कोणताही भाग शासनाने किंवा ज्या कोणत्याही पक्षकाराच्या म्हणण्यावरून चौकशीचे काम हाती घेण्यात आले असेल त्या पक्षकाराने दिला पाहिजे असा न्यायालयास स्वेच्छानिर्णयानुसार आदेश देता येईल आणि जर फीच्या वाजवी रकमेपेक्षा अधिक असलेली कोणतीही रक्कम भरण्यात आली असेल तर अशा रीतीने भरलेली जादा रक्कम न्यायालयाने परत केली पाहिजे.

निरीक्षण
अधिकाऱ्यांची
नेमणूक आणि
त्यांनी नोंदलेल्या
प्रकरणांतील
वसुली.

१२. (१) राज्य शासनास सर्वसाधारणपणे किंवा कोणत्याही प्रकरणात किंवा कोणत्याही विनिर्दिष्ट केलेल्या प्रकरणांच्या वर्गाकरिता, कोणत्याही स्थानिक क्षेत्रात निरीक्षण अधिकारी म्हणून एक किंवा अधिक अधिकारी नेमता येतील.

(२) निरीक्षण अधिकाऱ्यास, संबंधित न्यायालयाच्या नियंत्रणास अधीन राहून अलंबित असतील अशा किंवा जी निकालात काढलेली असतील अशा कोणत्याही प्रकरणाची प्रतिवृत्ते, त्यात योग्य फी देण्यात आली आहे किंवा नाही हे शोधून काढण्याच्या दृष्टीने तपासता येतील.

(३) जर अशा तपासणीनंतर निरीक्षण अधिकाऱ्यास असे आढळून आले की, अशा प्रकरणात दाखल केलेल्या, प्रदर्शित केलेल्या किंवा नोंदलेल्या कोणत्याही दस्तऐवजावर या अधिनियमान्वये द्यावयाची फी देण्यात आलेली नाही किंवा ती पुरेशा प्रमाणात दिलेली नाही तर, त्याने या वस्तुस्थितीचे प्रतिवृत्त न्यायालयाच्या अध्यासी अधिकाऱ्याकडे पाठविले पाहिजे.

(४) अशा अध्यासी अधिकाऱ्याने अशा प्रतिवृत्ताच्या बिनचूकपणाबद्दल आपली खात्री करून घेतल्यावर, योग्य फी देण्यात आलेली नाही असा तात्पुरता निष्कर्ष नोंदला पाहिजे आणि द्यावयाच्या फीची रक्कम आणि चौकशीचा खर्च म्हणून वाजवी वाटेल अशी आणखी रक्कम आणि सदरहू फी किंवा फीच्या रकमेत कोणताही फरक असल्यास ती फरकाची रक्कम आणि खर्च ज्या व्यक्तीकडून वसूल करण्यायोग्य असेल ती व्यक्ती निश्चित केली पाहिजे.

(५) पोट-कलम (४) खालील निष्कर्ष नोंदल्यावर अध्यासी अधिकाऱ्याने त्या पोट-कलमात उल्लेखिलेल्या व्यक्तीस, या अन्वये ठरविण्यात आलेली फी आणि खर्च देण्याचा आदेश का देऊ नये याचे कारण दाखविण्याकरिता नोटीस दिली पाहिजे आणि जर पुरेसे कारण दाखविण्यात आले नाही तर, अध्यासी अधिकाऱ्याने आपला निष्कर्ष कायम केला पाहिजे आणि अशा व्यक्तीस विनिर्दिष्ट

तारखेपूर्वी योग्य फी व खर्च देण्यास फर्माविणारा आदेश दिला पाहिजे.

(६) जर अशा व्यक्तीने पोट-कलम (५) च्या तरतुदींनुसार फी व खर्च देण्यात कसूर केली तर, उक्त फी व खर्च, अशा अध्यासी अधिकाऱ्याने प्रमाणपत्र दिल्यावर जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करण्यायोग्य असेल.

१३. (१) स्थावर मालमत्तेचा कब्जा परत मिळविण्यासाठी व दरम्यानचे उत्पन्न मिळविण्यासाठी असलेल्या दाव्यात किंवा दरम्यानच्या उत्पन्नासंबंधीच्या किंवा हिशोबाबाबत असलेल्या दाव्यांत प्रत्यक्ष देण्यात आलेली फी आणि देणे असलेले सर्व उत्पन्न किंवा रक्कम ही दाव्यांत समाविष्ट असती तर त्या दाव्यात जी फी देण्याजोगी झाली असती, ती फी यामध्ये कोणताही फरक असल्यास त्या फरकावर, न्यायनिर्णय देण्यात आल्यावर न्यायालयाने फी बसवली पाहिजे आणि अशी फी वादीकडून वसूल करण्यायोग्य असेल आणि वादीने न्यायनिर्णयाच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत ती न दिल्यास जमीन महसुलाची थकबाकी वसूल करण्याबाबत त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या अशा कायदानुसार व अंमलात असतील अशा नियमान्वये ती वसूल करण्यायोग्य असेल.

(२) न्यायालयाने अशा दाव्यात दिलेल्या हुकूमनाम्याची प्रत जिल्हाधिकाऱ्याकडे पाठविली पाहिजे.

(३) असा फरक देण्यात आला आहे किंवा वसूल करण्यात आला आहे अशा आशयाचे, हुकूमनामा ज्या न्यायालयाने दिला असेल त्या न्यायालयाने किंवा रक्कम ज्या जिल्हाधिकाऱ्याने वसूल केली त्या जिल्हाधिकाऱ्याने, सही केलेले प्रमाणपत्र अशा अंमलबजावणीसाठी केलेल्या अर्जासोबत हजर करण्यात येईपर्यंत, अशा कोणत्याही दाव्यात दरम्यानच्या उत्पन्नासंबंधी न्यायालयाने दिलेल्या कोणत्याही हुकूमनाम्याची अंमलबजावणी, करण्यात येता कामा नये.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनाकरिता " वादी " या संज्ञेत कोणतेही उत्पन्न किंवा हिशेब ज्याला देय असल्याचे आढळून येईल अशा दाव्यातील कोणत्याही पक्षकाराचा समावेश होतो.

१४. (१) वादपत्रावर किंवा अपील अर्जावर या प्रकरणाखाली आकारावयाच्या कोणत्याही फीची रक्कम ठरविण्याच्या प्रयोजनासाठी मूल्यांकन करण्याच्या संबंधातील प्रत्येक प्रश्नांचा निर्णय, यथास्थिति, असे वादपत्र किंवा अर्ज ज्या न्यायालयात दाखल केला असेल त्या न्यायालयाने दिला पाहिजे व असा निर्णय दाव्यांतील पक्षकारासंबंधी अखेरचा निर्णय असेल.

(२) परंतु जेव्हा जेव्हा असा कोणताही दावा, अपील न्यायालयापुढे, निर्देश न्यायालयापुढे किंवा पुनरीक्षण न्यायालयापुढे येईल तेव्हा तेव्हा, अशा प्रश्नाचा निर्णय चुकीचा देण्यात आला असून त्यामुळे महसुलावर प्रतिकूल परिणाम होईल असे न्यायालयाला वाटल्यास, त्याने, अशी फी ज्या पक्षकाराने दिली असेल त्या पक्षकारास, प्रश्नाचा निर्णय बरोबर देण्यात आला असता जी जादा फी द्यावी लागली असती ती फी देण्यास फर्माविले पाहिजे.

१९०८ **१५.** जे अपील किंवा वादपत्र, दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ यात नमूद केलेल्या कारणांपैकी कोणत्याही कारणंवरून, खालच्या न्यायालयाने नाकारले असेल असे अपील किंवा वादपत्र स्वीकारण्याविषयी आदेश देण्यात आला असल्यास, किंवा अपिलात एखादा दावा उक्त संहितेच्या पहिल्या अनुसूचीतील आदेश ४१, नियम २३ यात नमूद केलेल्या कारणांपैकी कोणत्याही कारणंवरून कनिष्ठ न्यायालयाने दुसरा निर्णय देण्यासाठी, त्याच्याकडे परत पाठविण्यात आला असल्यास अपील न्यायालयाने अपीलकर्त्यास अपील अर्जाबद्दल देण्यात आलेल्या फीची सर्व रक्कम ^१[जिल्हाधिकाऱ्याकडून किंवा नियमांद्वारे विहित केलेल्या रीतीने ई-प्रदानाच्या मार्गाने] परत मिळविण्यास प्राधिकृत करणारे प्रमाणपत्र दिले पाहिजे :

परंतु, अपिलात दावा परत पाठविला असेल त्याबाबतीत परत पाठविण्याच्या आदेशात दाव्याच्या संपूर्ण वाद विषयाचा अंतर्भाव होत नसल्यास याप्रमाणे दिलेल्या प्रमाणपत्रामुळे अशा वादविषयाच्या ज्या भागाबद्दल किंवा भागांबद्दल जितकी फी प्रथमतः देय झाली असती त्याहून अधिक फी परत मिळविण्याचा अपीलकर्त्यास अधिकार मिळणार नाही.

^१ सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २५, कलम २ अन्वये " जिल्हाधिकाऱ्याकडून " या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

न्यायालय फी आकारणे आणि ती दरम्यानच्या उत्पन्नासंबंधीच्या दाव्यात किंवा हिशोबासंबंधीच्या दाव्यात वसूल करणे.

मूल्यांकनाच्या संबंधातील प्रश्नांचा निर्णय.

अपील अर्जावर दिलेल्या फीचा परतावा.

- न्यायनिर्णयाच्या पुनर्विलोकनासाठी केलेला अर्ज, हुकूमनाम्याच्या तारखेपासून ^१[तिसाव्या दिवशी] किंवा त्या नंतर देण्यात आला असल्यास, असा विलंब अर्जदाराच्या हयगयीमुळे झाला नसेल तर न्यायालय स्वेच्छानिर्णयानुसार, जर तो अर्ज अशा दिवसापूर्वी देण्यात आला असता तर जितकी फी द्यावी लागली असती त्याहून अधिक अशी अर्जाबद्दल दिलेली फी ^२[जिल्हाधिकाऱ्याकडून किंवा नियमांद्वारे विहित केलेल्या रीतीने ई-प्रदानाच्या मार्गाने] परत मिळवण्याविषयी प्रधिकृत करणारे प्रमाणपत्र अर्जदारास देऊ शकेल.
- न्यायालय आपला पूर्वीचा निर्णय, चुकभूल झाल्याच्या कारणावरून फिरवील किंवा त्यात फेरबदल करील तेव्हा रकमेचा परतावा देणे. **१६.** न्यायनिर्णयाच्या पुनर्विलोकनासाठी केलेला अर्ज दाखल करून घेण्यात आला असेल आणि फेरसुनावणी केल्यावर, न्यायालयाने आपला पूर्वीचा निर्णय, कायदेविषयक किंवा वस्तुस्थितीविषयक चुकभूल झाल्याच्या कारणावरून फिरवला किंवा त्यात फेरफार केला तर, अर्जदारास अशा न्यायालयाकडून या अधिनियमाच्या दुसऱ्या अनुसूचीतील क्रमांक १ खंड (क) किंवा खंड (फ) अन्वये जी फी द्यावी लागली असती त्याहून अधिक अशी अर्जाबद्दल देण्यात आलेली फी ^३[जिल्हाधिकाऱ्याकडून किंवा नियमांद्वारे विहित केलेल्या रीतीने ई-प्रदानाच्या मार्गाने] परत मिळण्यास प्राधिकृत करणारे प्रमाणपत्र मिळण्याचा अधिकार असेल.
- पण प्रारंभिक सुनावणीत जो पुरावा सादर करता आला असता असा नवीन पुरावा सादर करण्यात आल्यामुळे असा निर्णय पूर्णतः किंवा अंशतः फिरविण्यात आला असेल किंवा त्यात पूर्णतः किंवा अंशतः फेरबदल करण्यात आला असेल त्याबाबतीत, या कलमाच्या मागील भागांतील कोणत्याही तरतुदीमुळे अर्जदारास प्रमाणपत्र मिळण्याचा हक्क मिळणार नाही.
- ^४[कलमे १५, १६ किंवा १७ या अन्वये फीचा परतावा देण्यासाठी मुदत मर्यादा. बहुविध दावे. तक्रारदारांची लेखी तपासणी.] **१७-अ.** ज्याबाबतीत कलमे १५, १६ किंवा १७ अन्वये कोणत्याही व्यक्तीस प्रमाणपत्र देण्यात आले असेल त्याबाबतीत, अशा व्यक्तीने, न्यायालयाने असे प्रमाणपत्र दिल्याच्या तारखेपासून दोन वर्षांच्या आत उक्त प्रमाणपत्र वटवण्यासाठी म्हणून जिल्हाधिकाऱ्यास किंवा नियमांद्वारे विहित करण्यात येईल अशा इतर प्राधिकाऱ्यास सादर केले नसेल तर तदंतर्गत कोणत्याही फीची रक्कम परत केली जाणार नाही.]
- १८.** एखाद्या दाव्यात दोन किंवा अधिक विषय अंतर्भूत असतील तेव्हा जर अशा प्रत्येक विषयाबाबतच्या वेगवेगळ्या वादपत्रांवर किंवा अपिलाच्या अर्जावर जी फी स्वतंत्रपणे द्यावी लागली असती, तेवढी एकत्रित फी अशा वादपत्रांवर किंवा अपिलाच्या अर्जावर द्यावी लागेल.
- या कलमाच्या मागील भागांतील कोणत्याही तरतुदीमुळे दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८, अनुसूची १, आदेश २, नियम ६ अन्वये सोपविलेल्या अधिकारांस बाध येतो असे समजता कामा नये. ^{१९०८} ^५चा ५.
- १९.** जी व्यक्ती, तीस, गैर बंदिवासात ठेवण्यात आल्याबद्दल किंवा गैर निरोध केल्याबद्दल किंवा ज्या कोणत्याही अपराधाबद्दल पोलीस अधिकारी अधिपत्रांचाचून अटक करू शकत असेल अशा अपराधाव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही अपराधाबद्दल फिर्याद करील, आणि ज्या विनंतीअर्जावर या अधिनियमान्वये फी बसविण्यात आली आहे असा विनंतीअर्ज जिने आधीच केला नसेल त्या व्यक्तीची पहिली किंवा एकमेव तपासणी ^६[फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३] च्या तरतुदींअन्वये लिहून ठेवण्यात येईल तेव्हा, फिर्यादीस फी देण्यापासून माफी देणे न्यायालयास योग्य न वाटल्यास त्या व्यक्तीने ^६[दहा रुपये] फी दिली पाहिजे. ^{१९७४} ^७चा २].

^१. सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ५०, कलम २ अन्वये “ नव्वदाव्या दिवशी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २५, कलम ३ अन्वये “ जिल्हाधिकाऱ्याकडून ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. सन १९६६ चा महाराष्ट्र अधिनियम, क्रमांक १८, कलम २ अन्वये कलम १७-अ जादा दाखल करण्यात आले.

^४. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ३(अ) अन्वये “ फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १८९८ ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. वरील अधिनियमाच्या वरील कलमान्वये “ १८९८ चा ५ ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^६. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ३ अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२०. १[(१)] या अधिनियमातील कोणत्याही तरतुदींमुळे पुढील दस्तऐवज कोणतीही फी आकारली जाण्यास पात्र होणार नाहीत :—

विवक्षित
दस्तऐवजास सूट

(एक) दावा दाखल करण्यासाठी किंवा दाव्यात बचाव करण्यासाठी करून दिलेला मुखत्यारनामा हा नागरी सेवेत नसलेल्या, संघराज्याच्या कोणत्याही सशस्त्र दलांतील व्यक्तीने करून दिला असेल तेव्हा.

(दोन) राज्य शासनाने किंवा त्यांच्यावतीने फौजदारी न्यायालयात सादर केलेल्या फौजदारी कार्यवाहीच्या ओघात दस्तऐवजाच्या प्रमाणित प्रतीसाठी किंवा इतर कोणत्याही प्रयोजनासाठी केलेला अर्ज.

(तीन) न्यायालयाने, दाव्याची पहिली सुनावणी केल्यानंतर, मागविलेली लेखी निवेदने.

(चार) मृत्युपत्राचे संप्रमाण व प्रशासन पत्रे आणि ऋणे व प्रतिभूती यांच्या संबंधात असेल त्या व्यतिरिक्त, सन १८२७ चा मुंबई विनिमय ८ अन्वये किंवा अंमलात असेल अशा कोणत्याही तत्सम कायदान्वये देण्यात आलेले प्रमाणपत्र या गोष्टीच्या मालमत्तेच्या संबंधात असे मृत्युपत्राचे संप्रमाण किंवा प्रशासन पत्रे देण्यात आली असतील त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा किंमत एक हजार रुपयांहून अधिक नसेल तेव्हा.

(पाच) जिल्हाधिकार्यास किंवा जमाबंदी करणाऱ्या इतर अधिकाऱ्यास किंवा महसूल मंडळास किंवा महसूल आयुक्तास जमीन महसुलाची किंवा जमिनीसंबंधी हक्क किंवा तीमधील हितसंबंध ठरविणे यांच्याशी संबंधित असलेल्या बाबींच्या संबंधात केलेला अर्ज किंवा विनंतीअर्ज अशा जमाबंदीस अखेरची मंजूरी देण्यापूर्वी सादर करण्यात आल्यास किंवा

(सहा) जलसिंचनासाठी सरकारी मालकीच्या पाण्याच्या पुरवठ्याच्या संबंधात असलेला अर्ज.

(सात) ज्या जमिनीचा महसूल ठरवण्यात आला असेल परंतु कायमकरता ठरवण्यात आला नसेल अशी जमीन शासनाशी प्रत्यक्ष अभिसंकेत करून धारण करणाऱ्या व्यक्तीने, लागवडीची व्याप्ती वाढविण्यासाठी किंवा जमीन सोडून देण्यासाठी परवानगी मिळण्याकरिता केलेला हा अर्ज हा जमीन महसूल अधिकाऱ्यास केला असेल तेव्हा असा अर्ज किंवा विनंतीअर्ज.

(आठ) जमीन सोडून देण्याविषयी किंवा खंड वाढविण्याविषयी नोटीस बजावण्याबाबत अर्ज.

(नऊ) अटकावणीबाबत अभिकर्त्याला दिलेले लेखी प्राधिकारपत्र.

(दहा) कोणत्याही अपराधाच्या संबंधात विनंतीअर्ज, अर्ज, आरोपपत्र किंवा माहितीपत्रक एखाद्या पोलीस अधिकाऱ्यास किंवा त्याच्यापुढे अथवा ग्रामप्रमुख किंवा ग्राम पोलीस यांस किंवा त्याच्यापुढे सादर करण्यात किंवा मांडण्यात येईल तेव्हा ते.

(अकरा) कैद्याने किंवा कोणत्याही न्यायालयाच्या किंवा त्याच्या अधिकाऱ्याच्या जबरित किंवा निरोधात असलेल्या इतर व्यक्तीने केलेला विनंतीअर्ज.

१८६०
चा
४५.

(बारा) लोकसेवक (भारतीय दंड संहितेत व्याख्या केल्याप्रमाणे), नगरपालिका अधिकारी किंवा रेल्वे कंपनीचा अधिकारी अथवा कर्मचारी यांची तक्रार.

(तेरा) अर्जदारास शासनाकडून येणे असलेले पैसे मिळविण्याबाबत केलेला अर्ज.

(चौदा) कोणत्याही नगरपालिका करांविरुद्ध अपील करणारा विनंतीअर्ज.

(पंधरा) अनुसूची १, अनुच्छेद १५ अन्वये आकारण्याजोग्या अर्जाव्यतिरिक्त सार्वजनिक प्रयोजनासाठी मालमत्ता संपादन करण्याच्या संबंधात त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही कायदान्वये भरपाईसाठी करावयाचा अर्ज.

१९५६
चा एक.

१[(२)] या अधिनियमातील कोणत्याही, मजकुरामुळे कंपनी अधिनियम, १९५६, याचे कलम ५४३ अन्वये न्यायालयाकडे करण्यात आलेल्या अर्जावर कोणतीही फी आकारता येणार नाही :

१. सन १९६० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम २ अन्वये कलम २० ला कलम २०(१) असा फेरक्रमांक देण्यात आला व पोट-कलम (२) जादा दाखल करण्यात आले.

परंतु, अर्जदार यशस्वी झाला तर, न्यायालयाने त्या कलमान्वये जिच्याविरुद्ध आदेश दिला असेल अशी संबंधित कंपनीची व्यक्ती, संचालक, व्यवस्थापन अधिकर्ता, सचिव आणि कोषपाल, व्यवस्थापक, समापक किंवा अधिकारी हा न्यायालयाने जो अनुतोष देण्याबाबत आदेश दिला असेल तोच अनुतोष मिळण्यासाठी केलेल्या दाव्यांतील वादपत्रावर आकरण्याजोगी फी देण्यास दायी असेल, आणि अशा फीची रक्कम ती वसूल करण्याच्या इतर कोणत्याही पद्धतीस बाध न आणता जमीन महसुलाच्या थकबाकीप्रमाणे वसूल करता येईल.]

प्रकरण ४

मृत्युपत्रसंप्रमाण, प्रशासनपत्रे व प्रशासन प्रमाणपत्रे

वाजवीपेक्षा २१. कोणत्याही व्यक्तीने मृत्युपत्रसंप्रमाणाबाबत किंवा प्रशासनपत्रांबाबत अर्ज करताना मृत फारच जास्त व्यक्तीची मालमत्ता, तिचे जे मूल्य असल्याचे नंतर सिद्ध झाले असेल त्या मूल्यापेक्षा अधिक मूल्याची न्यायालय फी असल्याचा अंदाज केला असेल आणि त्यामुळे अशा मालमत्तेवर वाजवीपेक्षा अधिक न्यायालय फी देण्यात आली दिली असेल त्या बाबतीत, जर मालमत्तेचे खरे मूल्य निश्चित करण्यात आल्यानंतर सहा महिन्यांच्या असेल त्या आत, अशा व्यक्तीने ज्या स्थानिक क्षेत्रात असे मृत्युपत्रसंप्रमाण देण्यात आले असेल किंवा प्रशासन पत्रे बाबतीत देण्यात आली असतील अशा स्थानिक क्षेत्राच्या मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्यापुढे मृत्युपत्रसंप्रमाण अनुतोष किंवा पत्रे हजर केली,

आणि मृत व्यक्तीच्या मालमत्तेची प्रतिज्ञालेख किंवा दृढकथने यांद्वारे सत्यापित केलेली विशिष्ट वस्तू सूची व मालमत्तेचे मूल्यांकन अशा प्राधिकाऱ्याच्या स्वाधीन केले,

आणि असे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा पत्रे यांवर कायदान्वये आवश्यक असेल त्यापेक्षा अधिक फी देण्यात आली आहे याबद्दल अशा प्राधिकाऱ्याची खात्री झाली तर, उक्त प्राधिकाऱ्यास,—

(अ) असे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा अशी प्रमाणपत्रे यांवर आलेला मुद्रांक, तो आधीच रद्द केला नसल्यास, रद्द करता येईल.

(ब) त्यावर जी न्यायालय फी द्यावयास पाहिजे होती ती न्यायालय फी दर्शविण्यासाठी दुसरा मुद्रांक लावता येईल, आणि

(क) उक्त दोन मुद्रांकांमधील फरकाबाबत, स्वेच्छानिर्णयानुसार, बिघडलेल्या मुद्रांकाच्या बाबतीत ज्याप्रमाणे रक्कम वळती करण्यात येते तशी ती करण्याचा किंवा तो फरक पैशांच्या स्वरूपात परत देता येईल.

मृत २२. जेव्हा मृत्युपत्र व्यवस्थापकाने किंवा प्रबंधकाने, मृत व्यक्तीस येणे असलेली कर्जे काही रकमेपर्यंत व्यक्तीने देणे दिली असून ती रक्कम मालमत्तेच्या रकमेतून किंवा मूल्यातून वजा केल्यास, बाकी राहिलेली रक्कम किंवा असलेली कर्जे मूल्य अशा मालमत्तेची संपूर्ण एकूण रक्कम किंवा मूल्य आहे असे मानले असता अशा मालमत्तेच्या तिच्या संपदेतून संबंधात देण्यात आलेले मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्रे याबद्दल या अधिनियमान्वये वास्तविक जी देण्यात आली न्यायालय फी देण्यात आली असेल त्याहून कमी न्यायालय फी द्यावी लागली असती असे उक्त असतील प्राधिकाऱ्याची खात्री होईल अशा रीतीने सिद्ध करून दाखविण्यात येईल तेव्हा, त्याबाबतीत अशा प्राधिकाऱ्यास, तफावतीची रक्कम परत करता येईल. परंतु ती मिळावी म्हणून करावयाची अनुतोष हक्क मागणी अशा मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा पत्राच्या तारखेनंतर तीन वर्षांच्या आत केलेली असली पाहिजे.

पण कोणतीही कायदेविषयक कार्यवाही चालू असल्याकारणाने मृत व्यक्तीने देणे असलेल्या कर्जांची रक्कम निश्चित करण्यात आली नसेल व कर्जे फेडण्यात आली नसतील किंवा मृत व्यक्तीची मालमत्ता मिळवता आली नसेल व ती उपलब्ध करून देता आली नसेल आणि परिणामतः मृत्युपत्र व्यवस्थापक किंवा प्रबंधक यास अशी तफावत परत मिळण्याविषयीची हक्क मागणी उक्त तीन वर्षांच्या कालावधीच्या आत करण्यास प्रतिबंध झाला असेल तेव्हा उक्त अधिकाऱ्यास अशी हक्क मागणी करण्यासाठी त्या परिस्थितीत वाजवी वाटेल असा आणखी कालावधी देता येईल.

२३. जेव्हा जेव्हा मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासन पत्र एखाद्या संपदेपैकी सर्व मालमत्तेच्या संबंधात अनेक मृत्युपत्र- देण्यात आले असेल किंवा करण्यात आले असेल व त्याबद्दल या अधिनियमान्वये आकारण्याजोगी संप्रमाण किंवा सर्व फी देण्यात आली असेल किंवा भरली असेल, त्याबाबतीत त्याच संपदेपैकी त्याच मालमत्तेच्या सर्व प्रशासनपत्रे किंवा कोणत्याही भागाच्या संबंधात त्याच प्रकारे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र देण्यात येईल तेव्हा, देण्यात त्याच अधिनियमान्वये कोणतीही फी आकारता कामा नये. आल्याच्या बाबतीत

जेव्हा जेव्हा असे एखादे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र एखाद्या संपदेचा भाग असणाऱ्या बाबतीत कोणत्याही मालमत्तेच्या संबंधात दिले असेल किंवा देण्यात येईल तेव्हा तेव्हा, त्या त्यावेळी या अनुतोष. अधिनियमान्वये प्रत्यक्ष दिलेली फीची रक्कम, जेव्हा त्या संपदेपैकी जिच्या संबंधाने पहिले मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल त्याच मालमत्तेच्या संबंधाने किंवा त्या संपदेत समावेश होणाऱ्या मालमत्तेच्या संबंधाने तसे दुसरे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र देण्यात येईल त्यावेळी वजा करण्यात आली पाहिजे.

२४. यापूर्वी किंवा यानंतर दिलेले कोणत्याही मृत व्यक्तीच्या मालमत्तेबाबतचे मृत्युपत्रसंप्रमाण विश्वस्त किंवा प्रशासनपत्र हे विधिग्राह्य असल्याचे मानण्यात येईल आणि विश्वस्त म्हणून जी स्थावर किंवा व्यवस्थेखालील जंगम मालमत्ता संपूर्णतः किंवा अंशतः मृत व्यक्तीच्या ताब्यात होती किंवा जिच्यावर तिचा मालकी मालमत्तेसंबंधातील हक्क होता अशा स्थावर किंवा जंगम मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य यांचा जिच्यासंबंधात अशा मृत्युपत्रसंप्रमाणावर अथवा प्रशासनपत्रावर न्यायालय फी देण्यात आली होती त्या संपदेच्या रकमेत मृत्युपत्रसंप्रमाणावर अथवा प्रशासनपत्रावर न्यायालय फी देण्यात आली होती त्या संपदेच्या रकमेत किंवा मूल्यात समावेश नसला तरी, प्रशासकांना किंवा व्यवस्थापकांना अशी कोणतीही स्थावर देण्यात आली किंवा जंगम मालमत्ता वसूल करण्यासाठी, हस्तांतरित करण्यासाठी किंवा अभिहस्तांकित करण्यासाठी नसली तरीही उलपब्ध असल्याचे मानण्यात येईल. कायदेशीर असल्याचे जाहीर करणे.

२५. जर कोणत्याही व्यक्तीने मृत्युपत्रसंप्रमाणासाठी किंवा प्रशासनपत्रासाठी अर्ज करताना मृत मृत्युपत्रसंप्रमाण व्यक्तीचा संपदेच्या बाबतीत, तिची जी किंमत असल्याचे नंतर सिद्ध झाले असेल त्या किंमतीपेक्षा कमी वगैरेवर अगदी किंमतीचा अंदाज केला असेल आणि त्यामुळे त्यावर अगदी कमी न्यायालय फी देण्यात आली असेल तर कमी न्यायालय ज्या स्थानिक क्षेत्रांत मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्रे देण्यात आली असतील त्या स्थानिक क्षेत्राच्या मुख्य फी देण्यात नियंत्रक महसूल अधिकाऱ्यास, मृत व्यक्तीच्या संपदेच्या खऱ्या किंमतीबद्दल प्रतिज्ञालेखाद्वारे किंवा दृढकथनाद्वारे आली असेल अशा किंमतीच्या बाबतीत, अशा मृत्युपत्रसंप्रमाणावर किंवा प्रशासनपत्रांवर प्रथमतः जी न्यायालय फी अशा द्यावयास पाहिजे होती ती पूर्ण न्यायालय फी दिल्यावर आणि त्याशिवाय जर असे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा बाबतीतील अशी प्रशासनपत्रे दिल्याच्या तारखेपासून एका वर्षाच्या आत ते हजर करण्यात आले किंवा ती हजर तरतूद. करण्यात आली तर अशा योग्य न्यायालय फीच्या पाचपट रक्कम किंवा जर ते अशा तारखेपासून एक वर्षानंतर हजर करण्यात आले किंवा हजर करण्यात आली तर अशा योग्य न्यायालय फीच्या वीस पट रक्कम दंड म्हणून देण्यात आल्यावर, असे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा अशी प्रशासनपत्रे त्यावर प्रथमतः देण्यात आलेली कोणतीही न्यायालय फी वजा न करता, रीतसर मुद्रांकित करून घेता येतील :

परंतु, संपदेच्या खऱ्या किंमतीबद्दल खात्री केल्यानंतर आणि मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्रे यावर प्रथमतः अगदी कमी न्यायालय फी देण्यात आल्याचे माहीत झाल्यानंतर सहा महिन्यांच्या आत अर्ज करण्यात आला असेल, आणि चुकीमुळे किंवा संपदेचा कोणताही विशिष्ट भाग मृत व्यक्तीच्या मालकीचा होता हे त्यास त्यावेळी माहीत नसल्यामुळे अशी फी देण्यात आली होती व योग्य न्यायालय फी देण्यात कपट करण्याचा किंवा विलंब लावण्याचा कोणताही हेतू नव्हता अशी उक्त प्राधिकाऱ्याची खात्री झाल्यास उक्त प्राधिकाऱ्यास उक्त दंडाची रक्कम माफ करता येईल आणि अशा मृत्युपत्रसंप्रमाणावर किंवा प्रशासनपत्रावर प्रथमतः जी फी द्यावयास पाहिजे होती अशा फीची रक्कम पुरी करण्यासाठी जेवढी रक्कम कमी असेल तेवढी रक्कम दिल्यावर असे मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा अशी प्रशासनपत्रे रीतसर मुद्रांकित करता येतील.

कलम २५ अन्वये प्रशासनपत्रे मुद्रांकित करण्यापूर्वी प्रशासकाने योग्य प्रतिभूती देणे

२६. ज्या प्रशासनपत्रावर प्रथमतः अगदी कमी न्यायालय फी देण्यात आली असेल अशा प्रशासनपत्रांच्या बाबतीत, प्रशासनपत्रे देणाऱ्या न्यायालयास ती देतेवेळी, मृत व्यक्तीच्या संपदेची पूर्ण किंमत समजली असती तर त्यावेळी कायद्यान्वये जी प्रतिभूती द्यावयास पाहिजे होती ती प्रतिभूती प्रशासकाकडून देण्यात येईपर्यंत, उक्त प्राधिकाऱ्याने वर निर्दिष्ट केलेल्या रीतीने ती पूर्णपणे मुद्रांकित करण्याची व्यवस्था करता कामा नये.

कमी फी दिल्याचे माहीत झाल्यावर सहा महिन्यांच्या आत मृत्युपत्र-संप्रमाणे वगैरेवर संपूर्ण न्यायालय फी न देणाऱ्या मृत्युपत्रांची अंमलबजावणी वगैरे करणाऱ्या व्यक्ती.

२७. कोणत्याही चुकीमुळे किंवा संपदेचा कोणत्याही विशिष्ट भाग मृत व्यक्तीच्या मालकीचा होता हे माहीत नसल्यामुळे कोणत्याही मृत्युपत्रसंप्रमाणावर किंवा प्रशासनपत्रावर अगदी कमी न्यायालय फी देण्यात आली असेल तेव्हा, अशा मृत्युपत्रसंप्रमाणाचे किंवा प्रशासनपत्राचे काम पाहणाऱ्या कोणत्याही व्यवस्थापकाने किंवा प्रशासकाने अशी चूक उघडकीस आल्यानंतर किंवा जी संपदा मृत व्यक्तीच्या मालकीची होती हे त्यावेळी माहीत नव्हते अशी कोणतीही संपदा माहीत झाल्यानंतर सहा महिन्यांच्या आत उक्त प्राधिकाऱ्याकडे अर्ज करून अशा मृत्युपत्रसंप्रमाणावर किंवा प्रशासन पत्रावर जी न्यायालय फी प्रथमतः द्यावयास पाहिजे होती अशी न्यायालय फीची रक्कम पुरी करण्यासाठी जेवढी रक्कम कमी असेल तेवढी रक्कम दिली नाही तर, त्याला एक हजार रुपये आणि योग्य न्यायालय फी पूर्ण करण्यासाठी जेवढी रक्कम कमी असेल त्या रकमेवर शेकडा दहा रुपये या दराने आणखी रक्कमसुद्धा सरकारजमा करावी लागेल.

मृत्युपत्रसंप्रमाणे किंवा प्रशासनपत्रे यासाठी केलेल्या अर्जांची नोटीस महसूल प्राधिकाऱ्यास देणे आणि त्यानंतरची प्रक्रिया.

२८. (१) मृत्युपत्रसंप्रमाणासाठी किंवा प्रशासनपत्रासाठी केलेला अर्ज उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त अन्य कोणत्याही न्यायालयाकडे करण्यात आला तर त्या न्यायालयाने अर्जाबद्दलची नोटीस जिल्हाधिकाऱ्यास देण्याची व्यवस्था केली पाहिजे.

(२) वर निर्दिष्ट केलेला एखादा अर्ज उच्च न्यायालयाकडे करण्यात आला असेल तर, उच्च न्यायालयाने अशा अर्जाबद्दलची नोटीस मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्यास देण्याची व्यवस्था केली पाहिजे.

(३) ज्या जिल्हाधिकाऱ्याच्या महसूलअधिकारक्षेत्राच्या स्थानिक हद्दीत मृतव्यक्तीची मालमत्ता किंवा तिचा कोणताही भाग असेल त्यास ज्या कोणत्याही प्रकरणात मृत्युपत्रसंप्रमाणासाठी किंवा प्रशासनपत्रासाठी अर्ज करण्यात आला असेल अशा कोणत्याही प्रकरणाच्या दस्तऐवजांची कोणत्याही वेळी तपासणी करता येईल किंवा तपासणी करण्याची व्यवस्था करता येईल किंवा त्याच्या प्रती घेता येतील किंवा घेण्याची व्यवस्था करता येईल ; आणि अर्जदाराने मृत व्यक्तीच्या मालमत्तेच्या मूल्याच्या कमी अंदाज केला आहे असे तपासणीवरून किंवा अन्य प्रकारे त्याचे मत झाले तर, जिल्हाधिकाऱ्याने आपले प्रतिवृत्त, यथास्थिति उच्च न्यायालयाच्या किंवा न्यायालयाच्या प्रोथोनोदरीकडे किंवा न्यायालयाकडे पाठविले पाहिजे व त्यास आपल्या मताबद्दलची कारणे व मूल्याबद्दलचा आपल अंदाज दिला पाहिजे. त्याचवेळी आपल्या प्रतिवृत्ताची एक प्रत विनंतीअर्जदारावर बजाविली पाहिजे.

(४) अर्जदाराने, पोट-कलम (३) अन्वये त्याच्यावर बजाविण्यात आलेली जिल्हाधिकाऱ्याच्या प्रतिवृत्ताची प्रत मिळल्याच्या तारखेपासून तीस दिवसांच्या आत जिल्हाधिकाऱ्यांच्या मूल्यांकनासंबंधी आपल्या हरकती न्यायालयात दाखल केल्या नाहीत तर, न्यायालयाने, जिल्हाधिकाऱ्यांच्या प्रतिवृत्तानुसार अर्जदाराच्या मूल्यांकनात सुधारणा करणारा आदेश दिला पाहिजे.

(५) जर उपरिनिर्दिष्ट कालावधीत विनंतीअर्जदाराने आपली हरकत न्यायालयात दाखल केली असेल तर, न्यायालयाने असा अर्ज हा दावा आहे असे समजून, कलमे ९, १० व ११ च्या तरतुदींनुसार चौकशी केली पाहिजे किंवा करण्याची व्यवस्था केली पाहिजे, आणि मृताच्या मालमत्तेबाबत जेवढे मूल्य असल्याचा अंदाज व्हायला हवा होता त्या मूल्याच्या जवळपास होईल इतके खरे मूल्य असल्याचा आपला निष्कर्ष नमूद केला पाहिजे. अशा चौकशीत जिल्हाधिकारी हा एक पक्षकार आहे असे समजले पाहिजे.

(६) पोट-कलम (५) अन्वये नमूद केलेल्या न्यायालयाचा निर्णय अखेरचा असेल, परंतु त्यामुळे मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्यास कलम २५ अन्वये कोणताही अर्ज स्वीकारण्यास आणि तो निकालात काढण्यास प्रतिबंध होणार नाही.

(७) पोट-कलम (३) अन्वये दिलेल्या अधिकाराचा वापर करताना जिल्हाधिकाऱ्याच्या मार्गदर्शनासाठी राज्य शासनाला नियम करता येतील.

२९. (१) मृत्युपत्रसंप्रमाणे किंवा प्रशासनपत्रे देण्यासाठी करावयाच्या अर्जावर अनुसूची ३ मध्ये दिलेल्या नमुन्याप्रमाणे मालमत्तेचे मूल्यांकन अर्जदाराकडून न्यायालयांत दाखल करण्यात येईपर्यंत आणि अशा मूल्यांकनाबद्दल अनुसूची १ व क्रमांक १० मध्ये निर्दिष्ट केलेली फी देण्यात आली असल्याबद्दल न्यायालयाची खात्री होईपर्यंत असे मृत्युपत्रसंप्रमाणे किंवा प्रशासनपत्र मिळण्याचा अर्जदारास हक्क देणारा कोणताही आदेश देता कामा नये.

मृत्युपत्रसंप्रमाणाच्या व प्रशासनपत्राच्या बाबतीत न्यायालय फी देणे.

(२) कलम २८, पोट-कलम (३) अन्वये जिल्हाधिकाऱ्याने केलेल्या कोणत्याही प्रतिवृत्ताच्या सबबीवर मृत्युपत्रसंप्रमाणे किंवा प्रशासनपत्रे देण्यात विलंब लावता कामा नये.

३०. (१) कलम २८ अन्वये केलेल्या चौकशीअंती जी कोणतीही जादा फी देण्याजोगी असल्याचे आढळून आले असेल अशी जादा फी व कलम २७ खालील कोणताही दंड किंवा सरकारजमा केलेली रक्कम ही मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्याने प्रमाणपत्र दिल्यावर जणू ती जमीन महसूलाची थकबाकी असल्याप्रमाणे कोणत्याही जिल्हाधिकाऱ्यास मृत्युपत्र व्यवस्थापकाकडून किंवा प्रशासकाकडून वसूल करता येईल.

दंड वगैरे वसूल करणे.

(२) मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्यास, वर निर्दिष्ट केलेल्या अशा कोणत्याही दंडाची किंवा सरकारजमा केलेली संपूर्ण रक्कम किंवा तिचा कोणताही भाग अथवा कलम २५ खालील कोणत्याही दंडाच्या रकमेचा किंवा कलम २५ खाली जेवढी पूर्ण न्यायालय फी द्यावयास पाहिजे होती त्या फीपेक्षा अधिक असलेला कोणत्याही भाग माफ करता येईल.

३१. कलम ५ किंवा कलम ४० मधील कोणताही मजकूर मृत्युपत्रसंप्रमाणास किंवा प्रशासनपत्रांस लागू असणार नाही.

कलमे ५ व ४० ही, मृत्युपत्रसंप्रमाणास किंवा प्रशासनपत्रांस लागू नसणे.

प्रकरण ५

आदेशिका फी

३२. उच्च न्यायालयाने पुढील गोष्टीबाबत नियम केले पाहिजेत:—

आदेशिकांच्या खर्चाबाबत नियम.

(१) अशा उच्च न्यायालयाने आपल्या अपील अधिकारितेमध्ये दिलेल्या आणि अशा अधिकारितेच्या स्थानिक हद्दींमध्ये स्थापन केलेल्या इतर दिवाणी व महसूल न्यायालयांनी दिलेल्या आदेशिका बजाविण्यासाठी व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी आकारण्याजोगी फी ;

(२) अशा हद्दीत स्थापन केलेल्या फौजदारी न्यायालयांनी, ज्या अपराधांबद्दल अधिपत्राशिवाय अटक करण्याचा पोलीस अधिकाऱ्यास अधिकार आहे अशा अपराधांव्यतिरिक्त इतर अपराधांच्या बाबतीत दिलेल्या आदेशिका बजाविण्यासाठी व त्यांची अंमलबजावणी करण्यासाठी आकारावयाची फी ; आणि

(३) आदेशिका बजाविण्याच्या किंवा त्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या कामावर न्यायालयाच्या परवानगीने नेमलेल्या चपराशांचे व इतर सर्व व्यक्तींचे पारिश्रमिक.

उच्च न्यायालयास, याप्रमाणे केलेल्या नियमांत वेळोवेळी फेरफार करता येतील व त्यांत भर घालता येईल.

असे सर्व नियम, फेरफार आणि भर ही राज्य शासनाने त्यांस मान्यता दिल्यानंतर, शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध केली पाहिजे आणि त्यानंतर त्यांचा कायद्याप्रमाणे अंमल असेल.

नियम कायम करणे व ते प्रसिद्ध करणे.

३३. अशा बजावणीसाठी आणि अंमलबजावणीसाठी आकारावयाची फी दर्शविणारा इंग्रजी भाषेतील व प्रादेशिक भाषेतील तक्ता प्रत्येक न्यायालयाच्या ठळक भागांत दिसेल असा लावण्यात आला पाहिजे.

आदेशिका फीचे तक्ते.

- जिल्हा व दुय्यम न्यायालयांतील चपराशांची संख्या. ३४. उच्च न्यायालयाने करावयाच्या आणि राज्य शासनाने मान्यता द्यावयाच्या नियमांस अधीन राहून, प्रत्येक जिल्हा न्यायाधीशाने, मुंबई शहर दिवाणी न्यायालयाच्या मुख्य न्यायाधीशाने आणि प्रत्येक जिल्हा दंडाधिकारी त्याच्या न्यायालयाने आणि त्यांच्या अधीन असलेल्या प्रत्येक न्यायालयाने दिलेल्या आदेशिका बजाविण्याच्या व त्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या कामावर नेमण्यासाठी आवश्यक असतील अशा चपराशांची संख्या ठरविली पाहिजे आणि त्यास त्यामध्ये वेळोवेळी फेरफार करता येईल.
- मुफसलातील लघुवाद न्यायालयांतील चपराशांची संख्या. आणि या कलमाच्या प्रयोजनांसाठी, प्रांतिक लघुवाद न्यायालय अधिनियम, १८८७ अन्वये १८८७ चा ९. स्थापन केलेले प्रत्येक लघुवाद न्यायालय हे, जिल्हा न्यायाधीशाच्या न्यायालयास अधीन असल्याचे समजण्यात येईल.
- महसूल न्यायालयांतील चपराशांची संख्या. ३५. मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकाऱ्याने तयार करावयाच्या आणि राज्य शासनाने मान्यता द्यावयाच्या नियमांस अधीन राहून, जिल्हाधिकाऱ्यांची कामे करणाऱ्या प्रत्येक अधिकाऱ्याने, त्याच्या न्यायालयाने व त्याच्या अधीन असलेल्या न्यायालयांनी दिलेल्या आदेशिका बजाविण्याच्या व त्यांची अंमलबजावणी करण्याच्या कामावर नेमण्यासाठी आवश्यक असतील अशा चपराशांची संख्या ठरविली पाहिजे आणि त्यास त्यामध्ये वेळोवेळी फेरफार करता येईल.

प्रकरण ६

फी आकारण्याच्या पद्धतीबाबत

- लागू असलेले दस्तऐवज सादर करण्यात आल्याच्या तारखेस अंमलात असलेला फीचा दर. ३६. या अधिनियमाखालील सर्व फी, ज्या दस्तऐवजावर न्यायालय फी आकारावयाची असेल तो दस्तऐवज ज्या तारखेस सादर करण्यात येईल किंवा आला असेल त्या तारखेस अंमलात असलेल्या दराने आकारण्यात व गोळा करण्यात येईल.
- १[मुद्रांकाच्या स्वरूपात किंवा ई-प्रदानाद्वारे फी गोळा करणे. मुद्रांक उमटविणे किंवा चिकटविणे. ३७. कलम ३ मध्ये उल्लेख केलेली किंवा या अधिनियमान्वये आकारावयाची सर्व फी ही, मुद्रांकाच्या स्वरूपात किंवा ई-प्रदानाद्वारे गोळा करण्यात येईल.]
- मुद्रांकांचा पुरवठा, त्यांची संख्या, त्यांचे नवीकरण आणि त्यांचा हिशेब ठेवणे याबाबत नियम. ३८. या अधिनियमान्वये आकारावयाची कोणतीही फी दर्शविण्यास उपयोगात आणलेले मुद्रांक, राज्य शासन, शासकीय राजपत्रात वेळोवेळी अधिसूचना प्रसिद्ध करून निदेश देईल त्याप्रमाणे उमटविण्यात किंवा चिकटविण्यात आले पाहिजेत किंवा अंशतः उमटविण्यात किंवा अंशतः चिकटविण्यात आले पाहिजेत.
३९. राज्य शासनास पुढील गोष्टींचे विनियमन करण्यासाठी वेळोवेळी नियम करता येतील:—
 (अ) या अधिनियमान्वये उपयोगात आणावयाच्या मुद्रांकाचा पुरवठा,
 (ब) या अधिनियमान्वये आकारावयाची कोणतीही फी दर्शविण्यासाठी उपयोगात आणावयाच्या मुद्रांकांची संख्या.
 (क) खराब झालेले किंवा बिघडलेले मुद्रांक नवीन करणे, २[* * *]
 (ड) या अधिनियमान्वये वापरलेल्या सर्व मुद्रांकांचा हिशेब ठेवणे,

३[(ई) ई-प्रदानाद्वारे न्यायालय-फी प्रदान करण्याची व तिचा परतावा करण्याची रीत:]

१. सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २५, कलम ५ अन्वये कलम ३७ हे बदली दाखल करण्यात आले.

२. वरील अधिनियमाच्या कलम ६(१) अन्वये "आणि" हा शब्द वगळण्यात आला.

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ६(२) अन्वये हा खंड जादा दाखल करण्यात आला.

परंतु, कलम ३ अन्वये उच्च न्यायालयात उपयोगात आणलेल्या मुद्रांकांच्या बाबतीत, असे नियम, अशा न्यायालयाच्या न्यायमूर्तीच्या सहमतीने करण्यात आले पाहिजेत.

सर्व असे नियम **शासकीय राजपत्रात** प्रसिद्ध केले पाहिजेत आणि त्यानंतर त्यांचा कायद्याप्रमाणे अंमल असेल.

४०. या अधिनियमान्वये ज्या दस्तऐवजावर मुद्रांक असणे आवश्यक असेल असा कोणताही दस्तऐवज, तो योग्य रीतीने मुद्रांकित केलेला असल्याशिवाय आणि असा तो करण्यात येईपर्यंत त्याला कोणत्याही प्रकारे विधिग्राह्यता असणार नाही.

नजरचुकीने घेतलेले दस्तऐवज मुद्रांकित करणे.

पण असा कोणताही दस्तऐवज योग्य रीतीने मुद्रांकित केल्यावाचून चुकीने किंवा नजरचुकीने कोणत्याही न्यायालयात किंवा कार्यालयात स्वीकारण्यात, दाखल करण्यात किंवा त्याचा वापर करण्यात आला असेल तर, यथास्थिति अध्यासी न्यायाधीश किंवा कार्यालयाचा प्रमुख किंवा उच्च न्यायालयाच्या बाबतीत अशा न्यायालयाचा कोणताही न्यायाधीश यास, तो निदेश देईल त्याप्रमाणे असा दस्तऐवज मुद्रांकित करण्यात आला पाहिजे असा आदेश त्यास योग्य वाटल्यास देता येईल आणि त्याप्रमाणे असा दस्तऐवज मुद्रांकित करण्यात आल्यावर, असा दस्तऐवज आणि त्यासंबंधातील प्रत्येक कार्यवाही ही, जणू तो पहिल्या प्रथम योग्य रीतीने मुद्रांकित केला असल्याप्रमाणे विधिग्राह्य असेल.

४१. असा कोणताही दस्तऐवज केवळ चूक दुरुस्त करण्यासाठी किंवा पक्षकारांच्या मूळ उद्देशाशी अनुरूप करण्यासाठी सुधारण्यात आला असेल तर नवीन मुद्रांक लावण्याची आवश्यकता असणार नाही.

सुधारलेला दस्तऐवज.

४२. या अधिनियमान्वये मुद्रांक आवश्यक असणारा कोणताही दस्तऐवज त्यावरील मुद्रांक रद्द करण्यात येईपर्यंत, कोणत्याही न्यायालयात किंवा कार्यालयात दाखल करता कामा नये किंवा कोणत्याही कार्यवाहीत त्यावर कृती करता कामा नये.

मुद्रांक रद्द करणे.

न्यायालय किंवा कार्यालय प्रमुख वेळोवेळी नेमील अशा अधिकाऱ्याने असा कोणताही दस्तऐवज मिळाल्यावर मुद्रांकावर लिहिलेल्या रकमेस कोणत्याही प्रकारे धक्का न लागता तो राहिल अशा रीतीने शीर्षाकृतीस छिद्र पाडून असा (मुद्रांक) तात्काळ रद्द केला पाहिजे आणि छिद्र पाडल्यामुळे निघालेला भाग जाळून टाकला पाहिजे किंवा अन्यथा नष्ट केला पाहिजे :

१[परंतु, न्यायालय-फी ई-प्रदानाद्वारे देण्यात आली असेल त्याबाबतीत, मुद्रांक रद्द करण्यास सक्षम असणारा अधिकारी हा, त्या प्रदानाच्या खरेपणाबाबत पडताळणी करील आणि न्यायालय-फी देण्यात आल्याबाबत त्याची स्वतःची खात्री पटल्यानंतर, तो संगणकावरील त्याविषयीची नोंद सुरक्षित बंद करील आणि त्या दस्तऐवजावर न्यायालय-फी देण्यात आली आहे व त्याबाबतची नोंद सुरक्षित बंद केली आहे, असे आपल्या सहीनिशी पृष्ठांकन करील.]

प्रकरण ७

किरकोळ

४३. (१) एखाद्या न्यायालयातील एखाद्या दाव्यात जर कोणत्याही पुराव्याची नोंद होण्यापूर्वी पक्षकारांमध्ये मतैक्य होऊन कोणत्याही दाव्यांत १[किंवा हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५ अन्वये न्यायालयाकडे विनंतीअर्ज सादर करून दाखल करण्यात आलेल्या कोणत्याही कार्यवाहीत] मिटवणूक झाली असेल, किंवा कोणत्याही अपिलाची किंवा उलट हरकतीची न्यायालयाकडून परिणामकारक सुनावणी करण्याकरिता सांगण्यापूर्वी पक्षकारांमध्ये मतैक्य होऊन त्या अपिलांत किंवा उलट हरकतीत

विवक्षित परिस्थितीत फी परत करणे.

१. सन २०११ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २५, कलम ७ अन्वये हे परंतुक जादा दाखल करण्यात आले.

२. सन १९६७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३, कलम २ (अ) (एक) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.

मितवणूक झाली असेल तर, यथास्थिति वादपत्रावर, ^१[विनंतीअर्जावर,] अपिलावर किंवा उलट हरकतीवर वादीने, ^२[विनंतीअर्जदाराने,] अपिलकर्त्याने किंवा प्रतिवादीने फीची जी रक्कम दिली असेल तिच्या निम्मी रक्कम न्यायालयाने त्यास परत केली पाहिजे :

परंतु, जर दिलेल्या फीची रक्कम ^३[पंचवीस रुपयांहून] अधिक नसेल किंवा मतैक्याने दाव्याची, ^४[कार्यवाहीची,] अपिलाची किंवा उलट हरकतीची मितवणूक ज्या तारखेस करण्यात आली त्या तारखेपासून एक वर्षाच्या आत फी परत करण्याबाबतची मागणी करण्यात आली नसेल तर, अशी कोणतीही फी परत केली जाणार नाही.

(२) राज्य शासनास वेळोवेळी, आदेशाद्वारे, आदेशात विनिर्दिष्ट करण्यात येईल अशा परिस्थितीस व अशा शर्तीस अधीन राहून निकालात काढलेल्या दाव्यांत, ^५[परक्राम्य संलेख अधिनियम, १८८१ चा २६. याच्या कलम १३८ खालील तक्रारींत], ^६[कार्यवाह्यांत] किंवा अपिलात वादींनी, ^७[विनंती अर्जदारांनी], ^८[परक्राम्य संलेख अधिनियम १८८१ याच्या कलम १३८ खालील तक्रारदारांनी], ^९[विनंती अर्जदारांनी किंवा प्रतिवादींनी वादपत्रांवर,] ^{१०}[परक्राम्य संलेख अधिनियम, १८८१ याच्या कलम १३८ खालील तक्रारींवर], अपिलावर किंवा उलट हरकतीवर जी फी दिली असेल तिचा कोणताही भाग त्यांना परत मिळण्याबद्दल तरतूद करता येईल. १८८१ चा २६.

स्पष्टीकरण.—या कलमाच्या प्रयोजनाकरिता, परिणामकारक सुनावणीत अपिलाची सुनावणी केल्याशिवाय किंवा, अपिलावर युक्तिवाद केल्याशिवाय अपिलाची सुनावणी पुढे ढकलण्यात आली असेल त्या तारखांचा समावेश करू नये.

ज्या दस्तऐवजासाठी योग्य फी देण्यात आली नसेल असे दस्तऐवज फौजदारी खटल्यात दाखल करून घेणे.

४४. ज्या दस्तऐवजासाठी योग्य फी देण्यात आलेली नसेल असा दस्तऐवज फौजदारी न्यायालयांत दाखल करणे किंवा प्रदर्शित करणे हे अध्यायी न्यायाधीशाच्या मते योग्य न्याय मिळण्याच्या दृष्टीने आवश्यक असेल तर, कलम ५ मधील कोणत्याही मजकुरामुळे असा दस्तऐवज दाखल करण्यास किंवा प्रदर्शित करण्यास प्रतिबंध होतो असे समजता कामा नये.

मुद्रांकाची विक्री.

४५. (१) राज्य शासनास या अधिनियमान्वये उपयोगात आणावयाच्या मुद्रांकांच्या विक्रीचे ज्या व्यक्तीसच फक्त अशी विक्री करता येईल त्या व्यक्ती आणि अशा व्यक्तींची कर्तव्ये व त्यांचे पारिश्रमिक यांबाबत विनियमन करण्यासाठी वेळोवेळी नियम करता येतील.

(२) असे सर्व नियम **शासकीय राजपत्रात** प्रसिद्ध केले जातील आणि त्यानंतर त्यांचा कायद्याप्रमाणे अंमल असेल.

^१ सन १९६७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३, कलम २ (अ) (तीन) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^२ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (अ) (दोन) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^३ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ४ अन्वये " पाच रुपयांहून " या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
^४ सन १९६७ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३३, कलम २ (अ) (चार) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^५ सन २००८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७, कलम २ (तीन) नुसार हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^६ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (ब) (तीन) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^७ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (ब) (एक) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^८ सन २००८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७, कलम २ (एक) नुसार हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^९ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (ब) (दोन) अन्वये हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.
^{१०} वरील अधिनियमाच्या कलम २ (दोन) नुसार हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.

(३) मुद्रांकांची विक्री करण्यासाठी नेमण्यात आलेली जी कोणतीही व्यक्ती या कलमान्वये केलेल्या कोणत्याही नियमाची अवज्ञा करील आणि अशा रीतीने जिला नेमण्यात आलेले नाही अशी जी कोणतीही व्यक्ती कोणत्याही मुद्रांकांची विक्री करील किंवा विक्रीसाठी मांडील तिला अपराधसिद्धीनंतर, सहा महिन्यांपर्यंत असू शकेल इतक्या कालावधीची कैदेची शिक्षा किंवा ^१[दोन हजार रुपयांपर्यंत असू शकेल, परंतु, पाचशे रुपयांपेक्षा कमी नसेल] इतक्या दंडाची शिक्षा देण्यात येईल. किंवा दोन्हीही शिक्षा देण्यात येतील.

४६. राज्य शासनास वेळोवेळी, शासकीय राजपत्रात अधिसूचना प्रसिद्ध करून, तिच्याद्वारे, राज्य शासनाच्या प्रशासनाखाली असलेल्या संपूर्ण क्षेत्रात किंवा अशा क्षेत्राच्या कोणत्याही भागात, या अधिनियमास जोडलेल्या अनुसूची एक किंवा दोन यामध्ये उल्लेख केलेली संपूर्ण फी किंवा तिचा कोणताही भाग, कमी करता येईल किंवा ती माफ करता येईल आणि अशाच रीतीने असा आदेश रद्द करता येईल किंवा त्यात फेरफार करता येईल.

फी कमी करण्याचा किंवा माफ करण्याचा अधिकार.

४७. उच्च न्यायालयाच्या ज्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास नियत वेतनाच्या जोडीने जी कोणतीही फी घेण्याची परवानगी देण्यात आली असेल ती फी स्वीकारण्याच्या बाबतीत या अधिनियमाच्या प्रकरण २ व ६ मधील कोणताही मजकूर परिणामक होणार नाही.

उच्च न्यायालयाच्या विवक्षित अधिकाऱ्यांस देण्यात येणाऱ्या फीबाबत व्यावृत्ती.

^३[* * *]

४८. या अधिनियमातील कोणताही मजकूर, मुद्रांक शुल्काबाबत त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या इतर कोणत्याही कायद्यान्वये आकारावयाच्या मुद्रांक शुल्कास लागू होतो असे समजता कामा नये.

मुद्रांक शुल्काबाबत व्यावृत्ती.

४९. (१) या अधिनियमाच्या प्रारंभानंतर, यास जोडलेली अनुसूची ४ हिच्या स्तंभ ३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेले कायदे, अनुसूचीच्या स्तंभ ४ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने व त्या मर्यादेपर्यंत निरसित करण्यात येत आहेत :

निरसन व व्यावृत्ती.

परंतु, कायदे निरसित करण्यात आल्यामुळे, याप्रमाणे निरसित केलेल्या कायद्यांपैकी कोणत्याही कायद्यांच्या पूर्वीच्या प्रवर्तनाला बाध येणार नाही आणि अशा कोणत्याही कायद्यान्वये केलेली कोणतीही कृती किंवा कारवाई (त्यात केलेली कोणतीही नेमणूक, नियम, नमुना, अर्ज, उल्लेख, प्रतिवृत्त किंवा प्रमाणपत्र किंवा काढलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा नोटीस यांचा समावेश होतो), या अधिनियमान्वये केलेल्या कोणत्याही गोष्टींवरून किंवा कार्यवाहीवरून निष्प्रभाविक्त करण्यात आल्याशिवाय किंवा करण्यात येईपर्यंत या अधिनियमाच्या तरतुदींशी विसंगत नसेल त्या मर्यादेपर्यंत ती या अधिनियमाच्या तत्सम तरतुदींअन्वये केली असल्याने समजण्यात येईल व त्याप्रमाणे ती अंमलात राहिल :

आणखी असे की या अधिनियमाखालील सर्व फी, ज्याच्यावर न्यायालय फी आकारावयाची असेल तो दस्तऐवज ज्या तारखेस सादर करण्यात येईल किंवा आला असेल त्या तारखेस अंमलात असलेल्या दराने आकारण्यात व वसूल करण्यात आली पाहिजे.

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ५ अन्वये " पाचशे रुपयांपर्यंत असू शकेल " या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम ६ अन्वये ' कलम ४७-अ ' वगळण्यात आले.

(२) (अ) चार आणे किंमतीचे किंवा त्याच्या पटीतील सर्व मुद्रांक हे, यथास्थिति पंचवीस नये पैसे किंमतीचे किंवा त्याच्या पटीतील मूल्यांचे मुद्रांक असल्याचे समजण्यात येईल आणि त्याप्रमाणे ते विधिग्राह्य असतील.

(ब) चार आणे किंवा त्यांच्या पटीतील मुद्रांक खेरीजकरून इतर कोणत्याही किंमतीचा मुद्रांक किंवा किंमतीचे मुद्रांक जर कोणत्याही व्यक्तीच्या ताब्यात असतील आणि असा मुद्रांक किंवा असे मुद्रांक खराब करण्यात आले नसतील तर जिल्हाधिकाऱ्याने या अधिनियमाच्या प्रारंभापासून सहा महिन्यांच्या आत असा मुद्रांक किंवा असे मुद्रांक अशा व्यक्तीने जिल्हाधिकाऱ्यास दिल्यावर, भारतीय नाणे अधिनियम, १९०६ च्या कलम १४, पोट-कलम (२) च्या तरतुदीनुसार गणना करून अशा मुद्रांकाचे किंवा अशा मुद्रांकांचे पेशाच्या स्वरूपातील मूल्य अशा व्यक्तीस परत केले पाहिजे.

१९०६
चा ३.

दाव्यांच्या ५०. या अधिनियमाच्या प्रारंभानंतर, यास जोडलेली पाचव्या अनुसूचीच्या स्तंभ ३ मध्ये निर्दिष्ट मुल्यांकना-बाबतच्या अधिनियमांची सुधारणा. केलेले कायदे हे उक्त अनुसूचीच्या स्तंभ ४ मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या रीतीने व त्या मर्यादेपर्यंत सुधारण्यात आले पाहिजेत.

३[विभाजनाच्या अंतिम आदेशावर देय असलेल्या मुद्रांक शुल्काच्या रकमेतून न्यायालय-फी कमी करणे. ५१. मुंबई मुद्रांक अधिनियम, १९५८ यात काहीही अंतर्भूत असले तरी, या अधिनियमाचे कलम ६, खंड (७) च्या तरतुदीनुसार विभाजनाबाबतच्या दाव्यांत न्यायालय फी देण्यात आली असेल त्याबाबतीत, कोणत्याही महसूल प्राधिकाऱ्याने किंवा दिवाणी न्यायालयाने, मुंबई मुद्रांक अधिनियम, १९५८ याची अनुसूची १ मधील अनुच्छेद ४६ अन्वये दिलेल्या, विभाजन अंमलात आणण्यासंबंधीच्या अंतिम आदेशांवर १[द्यावयाचे मुद्रांक शुल्क] २[अशा दाव्यामध्ये भरलेल्या न्यायालय फी च्या मर्यादेपर्यंत कमी करण्यात येईल.] १९५८ चा मुंबई ६०.

शासनाने केलेले नियम राज्य विधान-मंडळापुढे ठेवणे. ५२. या अधिनियमान्वये राज्य शासनाने केलेले सर्व नियम, ते करण्यात आल्यावर शक्य तितक्या लवकर, राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे मांडण्यात येतील, आणि ते ज्या अधिवेशनात अशा रीतीने मांडण्यात येतील त्या अधिवेशनात किंवा त्याच्या लगतनंतरच्या अधिवेशनात राज्य विधानमंडळ जे फेरफार करील अशा फेरफारांच्या अधीन असतील.

१ सन १९९४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३४, कलम २ (दोन) नुसार हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (एक) नुसार “ कोणतेही मुद्रांक शुल्क देता कामा नये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३ वरील अधिनियमाच्या कलम २ (तीन) नुसार मूळ समासटीपेवजी ही समासटीप दाखल करण्यात आली.

अनुसूची एक
यथामूल्य फी

क्रमांक (१)	(२)	योग्य फी (३)
१. कोणत्याही दिवाणी किंवा महसूल न्यायालयास सादर केलेले (या अधिनियमात ज्यासाठी अन्यथा तरतूद करण्यात आलेली नाही असे) वादपत्र किंवा अपील अर्ज किंवा प्रतिआक्षेप अर्ज	विवाद विषयाची रक्कम किंवा मूल्य एक हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा	दोनशे रुपये
	अशी रक्कम किंवा मूल्य एक हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, एक हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या प्रत्येक शंभर रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल पाच हजार रुपयांपर्यंत.	बारा रुपये
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य पाच हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, पाच हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या, प्रत्येक शंभर रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल दहा हजार रुपयांपर्यंत.	पंधरा रुपये
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य दहा हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, दहा हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या, प्रत्येक पाचशे रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल वीस हजार रुपयांपर्यंत.	पंच्याहत्तर रुपये
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य वीस हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, वीस हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या प्रत्येक एक हजार रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल तीस हजार रुपयांपर्यंत.	शंभर रुपये
जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य तीस हजार रुपयांपेक्षा	शंभर रुपये	

१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ७(क) अन्वये मूळ अनुच्छेदाऐवजी हा अनुच्छेद दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
	अधिक असेल तेव्हा, तीस हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या, प्रत्येक दोन हजार रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल पन्नास हजार रुपयांपर्यंत.	
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या प्रत्येक पाच हजार रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल एक लाख रुपयांपर्यंत.	एकशे पन्नाशे रुपये
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य एक लाख रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, एक लाख रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या, प्रत्येक दहा हजार रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल अकरा लाख रुपयांपर्यंत.	दोनशे रुपये
	जेव्हा अशी रक्कम किंवा तिचे मूल्य अकरा लाख रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, अकरा लाख रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या, प्रत्येक एक लाख रुपयांबद्दल किंवा त्याच्या भागाबद्दल :	एक हजार दोनशे रुपये.
	परंतु, वादपत्र किंवा अपील अर्ज किंवा प्रतिआक्षेप अर्ज यावर आकारावयाची कमाल फी, तीन लाख रुपये इतकी असेल.]	
२. ^१ [विनिर्दिष्ट अनुतोष अधिनियम, १९६३ कलम ६] अन्वये कब्जा मिळविण्या-साठीच्या दाव्यांतील वादपत्र.		अनुच्छेद १ अन्वये विहित १९६३ चा ४२. केलेल्या प्रमाणातील रकमेच्या एक-द्वितीयांशाइतकी फी.

^१ सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ४(ब) अन्वये “ विनिर्दिष्ट अनुतोष अधिनियम, १९७७, कलम ९ ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
३. १[* * *] कोणताही निवाडा रद्द ठरवण्यासाठी किंवा त्यात सुधारणा करण्यासाठी केलेले वादपत्र, अर्ज किंवा विनंतीअर्ज (अपील अर्ज धरून).	. .	जो निवाडा रद्द करण्यासाठी किंवा त्यात सुधारणा करण्यासाठी अर्ज दिला असेल त्या निवाड्यातील रकमेवरील किंवा मूल्यावरील फी, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार.
१९९६ चा २६. ३[अ लवाद व समेट अधिनियम, १९९६ अन्वये लवाद निवाडा रद्द ठरविण्यासाठी किंवा त्यात सुधारणा करण्यासाठी केलेला अर्ज किंवा विनंती-अर्ज (अपील अर्ज धरून).	. .	जो निवाडा रद्द करण्यासाठी किंवा त्यात सुधारणा करण्यासाठी अर्ज दिला असेल त्या निवाड्यातील रकमेवरील किंवा मूल्यावरील यथामूल्य फी, च्या एक द्वितीयांशाइतकी फी, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार.]
४. हुकूमनामा किंवा हुकूमनाम्याप्रमाणे अंमल असणारा आदेश रद्द करण्यासाठी दिलेले व जे दावा म्हणून समजता येईल असे वादपत्र, अर्ज किंवा विनंतीअर्ज (अपील अर्ज धरून).	. .	यथास्थिति, हुकूमनामा किंवा आदेश यांत मंजूर केलेला अनुतोष मिळण्यासाठी केलेल्या दाव्यांतील वादपत्रांवर जी फी आकारता येईल तितकी फी.
५. ज्या अन्यसंक्रामणात यथास्थिति वादी, अर्जदार किंवा अपीलकर्ता हा, वस्तुतः किंवा तदर्धाने पालक, व्यवस्थापक, भागीदार किंवा न्यायालय यांव्यतिरिक्त प्रत्यक्षपणे किंवा कायदेशीर पालकामार्फत पक्षकार असेल ते अन्यसंक्रामण रद्द ठरविण्यासाठी असलेल्या दाव्यांतील अर्जातील किंवा विनंतीअर्जातील (अपीलाचा अर्ज धरून वादपत्र).	. .	जे अन्यसंक्रामण रद्दबातल करण्याबद्दल अर्ज केला असेल त्याच्या मूल्याच्या मर्यादेपर्यंत फी, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार.

१. सन २०१० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९, कलम २(क) अन्वये “ लवाद अधिनियम, १९४० अन्वये दिलेल्या निवाड्याव्यतिरिक्त इतर ” हा मजकूर वगळण्यात आला.

२. वरील अधिनियमाच्या कलम २(ख) अन्वये अनुच्छेद “ ३अ ” समाविष्ट करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
६. पालक व पाल्य, विश्वस्त लाभग्राही, प्रकर्ता व अभिकर्ता, पत्नी व पती मृत्युपत्र व्यवस्थापक किंवा प्रशासक व मालमत्तेचा लाभग्राही, प्रापक आणि मालक व विश्वासाश्रित संबंध असणाऱ्या व्यक्ती यांच्या दरम्यानच्या कब्जा मिळण्याबाबतच्या दाव्यातील वादपत्र (अपील अर्ज धरून).	. .	अनुच्छेद १ अन्वये प्रमाणात विहित केलेल्या रकमेच्या एक-द्वितीयांश रकमेइतकी फी.
७. द्रव्यविषयक लाभाच्या स्वरूपात किंवा द्रव्यविषयक तोट्यास प्रतिबंध करण्याच्या स्वरूपात ज्याचे मूल्य करता येईल असा भरीव अनुतोष मिळण्यासाठी केलेले (ज्या प्रकरणात अर्ज किंवा विनंतीअर्ज हा वादपत्र म्हणून समजण्यात येईल किंवा उपरिनिर्दिष्ट अनुतोष मिळण्याची पद्धत म्हणून वर्णन करण्यात येईल अशी प्रकरणे धरून) इतर कोणतेही वादपत्र, अर्ज किंवा विनंतीअर्ज (अपील अर्ज धरून).	. .	प्रतिबंध करावयाच्या द्रव्यविषयक लाभाच्या किंवा तोट्याच्या रकमेवर अनुच्छेद १ खाली विहित केलेल्या प्रमाणानुसार फी.
८. न्यायनिर्णयाच्या पुनर्विलोकनासाठी केलेला अर्ज हा हुकुनाम्याच्या तारखेपासून ^१ [तिसाव्या दिवशी] किंवा त्यानंतर सादर करण्यात आला असेल तर तो अर्ज.	. .	वादपत्रावर किंवा अपील अर्जावर आकारता येईल अशी फी.
९. हुकुनाम्याच्या तारखेपासून ^१ [तिसाव्या दिवसापूर्वी] सादर करण्यात आला असेल असा न्यायनिर्णयाच्या पुनर्विलोकनासाठी केलेला अर्ज.	. .	वादपत्रावर किंवा अपील अर्जावर आकारता येईल अशा फीच्या एक-द्वितीयांश इतकी रक्कम.

^१. सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ५०, कलम ३ अन्वये क्रमांक ८ व ९ मध्ये अनुक्रमे “ नव्वदाच्या दिवशी ” व “ नव्वदाव्या दिवसापूर्वी ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
[१०. मृत्युपत्र जोडून किंवा मृत्युपत्र न जोडता असलेले मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र.	ज्या मालमत्तेच्या बाबतीत मृत्युपत्र-संप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य एक हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, पन्नास हजार रुपयांपर्यंतच्या रकमेवर किंवा मूल्यावर.	दोन टक्के
	ज्या मालमत्तेच्या बाबतीत मृत्युपत्र-संप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, पन्नास हजार रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या रकमेच्या किंवा मूल्याच्या भागावर दोन लाख रुपयांपर्यंत.	चार टक्के
	ज्या मालमत्तेच्या बाबतीत मृत्युपत्र-संप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य दोन लाख रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, दोन लाख रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या रकमेच्या किंवा मूल्याच्या भागावर तीन लाख रुपयांपर्यंत.	सहा टक्के
	ज्या मालमत्तेच्या बाबतीत मृत्युपत्र-संप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य तीन लाख रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा, तीन लाख रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या रकमेच्या किंवा मूल्याच्या भागावर :	जास्तीत जास्त रुपये ७५,००० इतक्या मर्यादेच्या अधीन राहून साडेसात टक्के.
परंतु, संपदेत समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही मालमत्तेच्या बाबतीत भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम, १९२५, भाग १० अन्वये किंवा सन १८२७ चा मुंबई विनियम क्रमांक ८ अन्वये किंवा त्या त्यावेळी अंमलात असलेल्या		

१९२५ चा ३९.
१८२७चा
विनियम ८.

* सन १९९४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ३४, कलम ३ अन्वये अनुच्छेद १० हा बदली दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
११. भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम १९२५ भाग १० अन्वये दिलेले प्रमाणपत्र.	कोणत्याही तत्सम कायद्यान्वये प्रमाणपत्र दिल्यानंतर त्याच संपदेबद्दल मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासनपत्र दिले असेल तेव्हा, त्या संपदेच्या संबंधातील मृत्युपत्रसंप्रमाणाच्या किंवा प्रशासनपत्राच्या संबंधात द्यावयाची फी ही, संपदेत समाविष्ट असलेल्या कोणत्याही मालमत्तेच्या संबंधातील फी इतक्या रकमेने कमी केली पाहिजे.]	मृत्युपत्रसंप्रमाणाच्या बाबतीत १९२५ (अनुच्छेद १०) अधिनियमाचे, चा ३९. कलम ३७४ अन्वये प्रमाणपत्रात विनिर्दिष्ट केलेल्या कोणत्याही कर्जाची किंवा प्रतिभूतीची रक्कम किंवा मूल्य यावर जी फी बसण्याजोगी असेल ती फी आणि अधिनियमाचे कलम ३७६ अन्वये प्रमाणपत्र ज्यास लागू असेल अशा कोणत्याही कर्जाची किंवा प्रतिभूतीची रक्कम किंवा मूल्य यावर उक्त फीच्या ^१ [दुप्पट] रकमेइतकी फी. टीप.—(१) कर्जाची रक्कम म्हणजे ज्या दिवशी कर्जाचा समावेश प्रमाणपत्रात करण्याविषयी अर्ज करण्यात आला असेल त्या दिवसापर्यंतच्या व्याजासह होणारी त्याची रक्कम, ही जेथवर निश्चित करता येईल तेथवर ती रक्कम. (२) प्रमाणपत्रात विनिर्दिष्ट केलेल्या रोख्याच्या बाबतीत अधिनियमान्वये कोणताही अधिकार देण्यात आलेला असो वा नसो आणि याप्रमाणे असा अधिकार देण्यात आला असेल तेव्हा तो रोख्यावरील

^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ७(ख) अन्वये “ दीडपट ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
१९२७ चा १२. सन १९२७ चा मुंबई विनियम ८.	१२. मुंबई उच्च न्यायालय नियम, (मूळ न्यायशाखा) ^१ [१९८०] अन्वये आरंभकारी समन्सासह दाखल केलेले वादपत्र.	व्याज किंवा लाभांश घेण्यासाठी असो किंवा त्याचे परक्रामण किंवा हस्तांतरण करण्यासाठी किंवा या दोन्ही कारणांसाठी देण्यात आलेला असो, रोख्याचे मूल्य म्हणजे ज्या दिवशी रोख्याच्या प्रमाणपत्रांत समावेश करण्याविषयी अर्ज करण्यात आला त्या दिवशी त्याचे जे बाजारमूल्य असेल ते बाजार-मूल्य जेथवर निश्चित करता येईल तेथवर ते बाजारमूल्य. ज्या मालमत्तेच्या संबंधात प्रमाणपत्र देण्यात आले असेल त्या मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य यावर मृत्यूपत्रसंप्रमाणाच्या बाबतीत बसवण्याजोगी असणारी फी (अनुच्छेद १०). तोच अनुतोष मागण्यासाठी केलेल्या दाव्यातील वादपत्रावर आकारण्याजोगी फी ; परंतु ^१ [शंभर रुपये] असेल.
१५. यथास्थिति, ^४ [महाराष्ट्र राज्याच्या] ^५ [मुंबई क्षेत्रास] किंवा विदर्भ प्रदेशास ^६ [* * *] लागू असलेला भूमि संपादन	^३ * * *	* * *

^१. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ४(क)(एक) अन्वये “ १९५७ ” या संख्येऐवजी “ १९८० ” ही संख्या दाखल करण्यात आली.

^२. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ७(ग) अन्वये “ साठ रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. सन १९६० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ३(ब) अन्वये अनुच्छेद १४ वगळण्यात आला.

^४. महाराष्ट्र विधी अनुकूलन (राज्य व समवर्ती विषय) आदेश, १९६० अन्वये मुंबई राज्याच्या या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. वरील आदेशान्वये “ दुसऱ्या राज्यात घातलेले प्रदेश वगळून पुनर्रचनेपूर्वीच्या मुंबई राज्यात ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^६. वरील आदेशान्वये “ किंवा कच्छ प्रदेशात ” हा मजकूर वगळण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
अधिनियम, १८९४ याच्या कलम १८ अन्वये १[***] किंवा त्या राज्याच्या हैदराबाद प्रदेशास लागू असलेल्या भूमि संपादन अधिनियमाच्या कलम १४ अन्वये एखादी बाब न्यायालयाकडे निर्णयार्थ सोपविण्यासाठी जिल्हा-धिकाऱ्याकडे करावयाचा अर्ज.		१[पन्नास रुपये] फीस अधीन राहून अनुसूची १, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार यथामूल्य फीच्या एक-द्वितीयांशा इतकी फी. १८९४ चा १. १८०९ चा हैद्रा. ९ फसली.
१६. ३[आयकर अधिनियम, १९६१ याच्या कलम २५६ च्या पोट-कलम (२) अन्वये] उच्च न्यायालयाकडे निर्धारितीने केलेला अर्ज किंवा विनंतीअर्ज.		वादग्रस्त रकमेवर ४[(म्हणजे प्रत्यक्ष कराची आकारलेली रक्कम व कराची जी रक्कम त्याने देणे असल्याचे मान्य केले आहे ती रक्कम यातील फरक)] यथामूल्य आकारण्या-जोग्या फीच्या एक-द्वितीयांशा इतकी, परंतु अशी फी किमान ४[एकशे पंचवीस रुपये] असेल. १९६१ चा ४३.
६[१६अ. आयकर अधिनियम, १९६१ च्या कलम २६०अ (२) अन्वये अपील न्यायाधिकरणाने अपिलामध्ये दिलेल्या आदेशाविरुद्ध १ जून १९९९ नंतर उच्च न्यायालयामध्ये दाखल केलेले व प्रलंबित असलेले अपील.		वादग्रस्त रकमेवर म्हणजे प्रत्यक्ष कराची आकारलेली रक्कम आणि करपात्र व्यक्तीने तिच्या-कडून देय असल्याचे मान्य केले आहे ती रक्कम यातील फरक यावर आकारण्याजोगी यथामूल्य फी, परंतु अशी फी जास्तीत जास्त १०,००० रुपये असेल. १९६१ चा ४३.

१. महाराष्ट्र विधी अनुकूलन (राज्य व समवर्ती विषय) आदेश, १९६० अन्वये “ किंवा भूसंपादन अधिनियम, १८९४ (अनुकूलन व लागू करण्याबाबत अध्यादेश, १९४८) अन्वये राज्याच्या सौराष्ट्र प्रदेशात अनुकूलन व लागू केलेल्या उक्त अधिनियमाचे कलम १८ अन्वये ” हा मजकूर वगळण्यात आला.

२. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ७(घ) अन्वये “ तीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ४(ई)(एक) अन्वये “ भारताचा आयकर अधिनियम, १९२२ च्या कलम ६६ अन्वये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

४. सन १९६० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ३(क) अन्वये कंसातील “ म्हणजे प्रत्यक्ष आकारलेली रक्कम व ज्यावर आकारणी करण्यात आली आहे त्याने आकारणी योग्य म्हणून मान्य केलेली रक्कम यातील फरक ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ७(ड) अन्वये “ शंभर रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

६. सन २००० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २६ कलम २(ब) अन्वये अनुच्छेद “ १६अ ” व “ १६ब ” समाविष्ट करण्यात आले.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
१९५७ चा २७.	१६ब. धन कर अधिनियम, १९५७ च्या कलम २७अ अन्वये अपील न्यायाधिकरणाने अपिलामध्ये दिलेल्या आदेशाविरुद्ध १ जून १९९९ नंतर उच्च न्यायालयामध्ये दाखल केलेले व प्रलंबित असलेले अपील.	वादग्रस्त रकमेवर म्हणजे प्रत्यक्ष कराची आकारलेली रक्कम आणि करपात्र व्यक्तीने तिच्याकडून देय असल्याचे मान्य केले आहे ती रक्कम यातील फरक यावर आकारण्याजोगी यथामूल्य फीच्या एक द्वितीयांशा इतकी, परंतु अशी फी जास्तीत जास्त ५,००० रुपये असेल.]
१७.	जिल्हाधिकारी किंवा आयुक्त या व्यतिरिक्त कोणत्याही व्यक्तीने ^१ [महाराष्ट्र राज्याच्या] कोणत्याही भागात त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या विक्रीकर कायद्याच्या कोणत्याही तरतुदी अन्वये उच्च न्यायालयाकडे केलेला अर्ज किंवा विनंतीअर्ज.	वादग्रस्त रकमेवर ^२ [म्हणजे प्रत्यक्ष कराची आकारलेली रक्कम व कराची जी रक्कम त्याने देणे असल्याचे मान्य केले आहे ती रक्कम यातील फरक)] यथामूल्य आकारण्या-जोग्या फीच्या एक-द्वितीयांशा इतकी, परंतु अशी फी किमान ^३ [दिडशे रुपये] असेल.
१८८१ चा २६.	^४ [१८. परकाम्य संलोख अधिनियम, १८८१ याच्या कलम १३८ खालील अपराधाची तक्रार करणारा किंवा अपराधाचा दोषारोप ठेवणारा अर्ज किंवा विनंती अर्ज.	दोनशे रुपये
	(अ) जेव्हा धनादेशाची रक्कम दहा हजार रुपयांहून अधिक नसेल तेव्हा.	
	(ब) जेव्हा धनादेशाची रक्कम दहा हजार रुपयांहून अधिक असेल तेव्हा.	जास्तीत जास्त एक लाख पन्नास हजार रुपये इतक्या रकमेस अधीन राहून, प्रत्येक दहा हजार रुपयांसाठी किंवा त्याच्या भागासाठी दोनशे रुपये.]

^१. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ४(फ)(एक) अन्वये “ मुंबई राज्याच्या ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. सन १९६० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ३(क) अन्वये कंसातील “ म्हणजे प्रत्यक्ष आकारलेली रक्कम व ज्यावर आकारणी करण्यात आली आहे त्याने आकारणी योग्य म्हणून मान्य केलेली रक्कम यातील फरक ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ७(च) अन्वये “ शंभर रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. सन २००८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७, कलम ३ अन्वये अनुच्छेद १८ दाखल करण्यात आला.

^१[दावे इत्यादी दाखल करण्याबद्दल यथामूल्य फी आकारण्यात येईल अशा दरांचा तक्ता.

वादविषयाची रक्कम किंवा मूल्य पुढील रकमेपेक्षा अधिक असेल तेव्हा (१)	परंतु पुढील रकमेपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा (२)	योग्य फी (३)
. . .	१,०००	२००
१,०००	१,१००	२१२
१,१००	१,२००	२२४
१,२००	१,३००	२३६
१,३००	१,४००	२४८
१,४००	१,५००	२६०
१,५००	१,६००	२७२
१,६००	१,७००	२८४
१,७००	१,८००	२९६
१,८००	१,९००	३०८
१,९००	२,०००	३२०
२,०००	२,१००	३३२
२,१००	२,२००	३४४
२,२००	२,३००	३५६
२,३००	२,४००	३६८
२,४००	२,५००	३८०
२,५००	२,६००	३९२
२,६००	२,७००	४०४
२,७००	२,८००	४१६
२,८००	२,९००	४२८
२,९००	३,०००	४४०
३,०००	३,१००	४५२
३,१००	३,२००	४६४
३,२००	३,३००	४७६
३,३००	३,४००	४८८
३,४००	३,५००	५००
३,५००	३,६००	५१२
३,६००	३,७००	५२४

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ७(छ) अन्वये “ दावे इत्यादी दाखल करण्याबद्दल यथामूल्य फी आकारण्यात येईल अशा दरांचा तक्ता ” हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची एक—चालू

(१)	(२)	(३)
३,७००	३,८००	५३६
३,८००	३,९००	५४८
३,९००	४,०००	५६०
४,०००	४,१००	५७२
४,१००	४,२००	५८४
४,२००	४,३००	५९६
४,३००	४,४००	६०८
४,४००	४,५००	६२०
४,५००	४,६००	६३२
४,६००	४,७००	६४४
४,७००	४,८००	६५६
४,८००	४,९००	६६८
४,९००	५,०००	६८०
५,०००	५,१००	६९५
५,१००	५,२००	७१०
५,२००	५,३००	७२५
५,३००	५,४००	७४०
५,४००	५,५००	७५५
५,५००	५,६००	७७०
५,६००	५,७००	७८५
५,७००	५,८००	८००
५,८००	५,९००	८१५
५,९००	६,०००	८३०
६,०००	६,१००	८४५
६,१००	६,२००	८६०
६,२००	६,३००	८७५
६,३००	६,४००	८९०
६,४००	६,५००	९०५
६,५००	६,६००	९२०
६,६००	६,७००	९३५
६,७००	६,८००	९५०
६,८००	६,९००	९६५
६,९००	७,०००	९८०

अनुसूची एक-चालू

(१)	(२)	(३)
७,०००	७,१००	९९५
७,१००	७,२००	१,०१०
७,२००	७,३००	१,०२५
७,३००	७,४००	१,०४०
७,४००	७,५००	१,०५५
७,५००	७,६००	१,०७०
७,६००	७,७००	१,०८५
७,७००	७,८००	१,१००
७,८००	७,९००	१,११५
७,९००	८,०००	१,१३०
८,०००	८,१००	१,१४५
८,१००	८,२००	१,१६०
८,२००	८,३००	१,१७५
८,३००	८,४००	१,१९०
८,४००	८,५००	१,२०५
८,५००	८,६००	१,२२०
८,६००	८,७००	१,२३५
८,७००	८,८००	१,२५०
८,८००	८,९००	१,२६५
८,९००	९,०००	१,२८०
९,०००	९,१००	१,२९५
९,१००	९,२००	१,३१०
९,२००	९,३००	१,३२५
९,३००	९,४००	१,३४०
९,४००	९,५००	१,३५५
९,५००	९,६००	१,३७०
९,६००	९,७००	१,३८५
९,७००	९,८००	१,४००
९,८००	९,९००	१,४१५
९,९००	१०,०००	१,४३०
१०,०००	१०,५००	१,५०५
१०,५००	११,०००	१,५८०
११,०००	११,५००	१,६५५

अनुसूची एक-चालू

(१)	(२)	(३)
११,५००	१२,०००	१,७३०
१२,०००	१२,५००	१,८०५
१२,५००	१३,०००	१,८८०
१३,०००	१३,५००	१,९५५
१३,५००	१४,०००	२,०३०
१४,०००	१४,५००	२,१०५
१४,५००	१५,०००	२,१८०
१५,०००	१५,५००	२,२५५
१५,५००	१६,०००	२,३३०
१६,०००	१६,५००	२,४०५
१६,५००	१७,०००	२,४८०
१७,०००	१७,५००	२,५५५
१७,५००	१८,०००	२,६३०
१८,०००	१८,५००	२,७०५
१८,५००	१९,०००	२,७८०
१९,०००	१९,५००	२,८५५
१९,५००	२०,०००	२,९३०
२०,०००	२१,०००	३,०३०
२१,०००	२२,०००	३,१३०
२२,०००	२३,०००	३,२३०
२३,०००	२४,०००	३,३३०
२४,०००	२५,०००	३,४३०
२५,०००	२६,०००	३,५३०
२६,०००	२७,०००	३,६३०
२७,०००	२८,०००	३,७३०
२८,०००	२९,०००	३,८३०
२९,०००	३०,०००	३,९३०
३०,०००	३२,०००	४,०३०
३२,०००	३४,०००	४,१३०
३४,०००	३६,०००	४,२३०
३६,०००	३८,०००	४,३३०
३८,०००	४०,०००	४,४३०
४०,०००	४२,०००	४,५३०

अनुसूची एक-समाप्त

(१)	(२)	(३)
४२,०००	४४,०००	४,६३०
४४,०००	४६,०००	४,७३०
४६,०००	४८,०००	४,८३०
४८,०००	५०,०००	४,९३०
५०,०००	५५,०००	५,०८०
५५,०००	६०,०००	५,२३०
६०,०००	६५,०००	५,३८०
६५,०००	७०,०००	५,५३०
७०,०००	७५,०००	५,६८०
७५,०००	८०,०००	५,८३०
८०,०००	८५,०००	५,९८०
८५,०००	९०,०००	६,१३०
९०,०००	९५,०००	६,२८०
९५,०००	१,००,०००	६,४३०

आणि एक लाख रुपयांपेक्षा अधिक असलेल्या प्रत्येक १०,००० रुपयांसाठी किंवा त्याच्या भागासाठी ११,००,००० रुपयांपर्यंत २०० रुपये या दराने आणि ११,००,००० रुपयांपेक्षा अधिक रकमेसाठी प्रत्येक १,००,००० रुपयांसाठी किंवा त्याच्या भागासाठी १,२०० या दराने ३,००,००० रुपये इतक्या कमाल मर्यादेपर्यंत फी वाढते, उदाहरणार्थ :-

१,००,०००	..	६,४३०
२,०,०००	..	८,४३०
३,००,०००	..	१०,४३०
४,००,०००	..	१२,४३०
५,००,०००	..	१४,४३०
६,००,०००	..	१६,४३०
७,००,०००	..	१८,४३०
८,००,०००	..	२०,४३०
९,००,०००	..	२२,४३०
१०,००,०००	..	२४,४३०
११,००,०००	..	२६,४३०
१२,००,०००	..	२७,६३०
१३,००,०००	..	२८,८३०
१४,००,०००	..	३०,०३०
१५,००,०००	..	३१,२३०.]

अनुसूची दोन
निश्चित फी

क्रमांक (१)	. . (२)	योग्य फी (३)
१. अर्ज किंवा विनंती-अर्ज	<p>(अ) शासनाशी व्यवहार करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीने उत्पादन शुल्क विभागाच्या कोणत्याही अधिकाऱ्यास किंवा दंडाधिकाऱ्यास सादर केला असेल आणि अर्जाचा वादविषय केवळ त्या व्यवहारासंबंधी असेल तेव्हा ;</p> <p>किंवा तात्पुरती जमाबंदी केलेली जमीन धारण करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीने शासनाशी केलेल्या प्रत्यक्ष अभिसंकेतान्वये कोणत्याही जमीन महसूल अधिकाऱ्यास सादर केला असेल तेव्हा, आणि अर्जाचा किंवा विनंती अर्जाचा वादविषय केवळ अशा अभिसंकेतासंबंधी असेल तेव्हा ;</p> <p>किंवा कोणत्याही जागेची साफसफाई किंवा सुधारणा यासाठी, त्या त्या वेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही अधिनियमान्वये कोणत्याही महानगरपालिकेच्या आयुक्तास सादर करण्यात आला असेल तेव्हा आणि असा अर्ज किंवा विनंतीअर्ज केवळ अशा साफसफाईसंबंधी किंवा सुधारणेसंबंधी असेल तेव्हा ;</p> <p>किंवा मूळ अधिकारिता असलेल्या मुख्य दिवाणी न्यायालयाव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही दिवाणी न्यायालयास सादर करण्यात आला असेल तेव्हा ; किंवा प्रांतिक लघुवाद न्यायालय अधिनियम, १८८७ अन्वये रचना केलेल्या कोणत्याही लघुवाद न्यायालयास किंवा जिल्हाधिकाऱ्यास किंवा इतर महसूल अधिकाऱ्यास</p>	^१ [पाच रुपये]

१८८७
चा ९.

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ८(अ)(१) अन्वये “ एक रुपया ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

क्रमांक (१)	.. (२)	योग्य फी (३)
१.—चालू	<p>केला असेल व ज्या दाव्यांतील किंवा प्रकरणांतील वादविषयाची रक्कम किंवा मूल्य पन्नास रुपयाहून कमी असेल अशा कोणत्याही दाव्याच्या किंवा प्रकरणाच्या संबंधात ^१[***].</p> <p>किंवा कोणत्याही दिवाणी, फौजदारी किंवा महसूल न्यायालयाने किंवा कोणत्याही मंडळाने किंवा अधिशासी अधिकाऱ्याने दिलेला कोणताही न्यायनिर्णय, हुकूमनामा किंवा आदेश याची किंवा अशा न्यायालयांतील किंवा कार्यालयातील कोणत्याही इतर दस्तऐवजाची किंवा कागपत्राची प्रत मिळण्यासाठी किंवा त्यांचा अनुवाद करून घेण्यासाठी अशा न्यायालयास किंवा मंडळास किंवा अधिकाऱ्यास सादर केला असेल तेव्हा ;</p> <p>^२[***] ^३[(क) (एक) परक्राम्य [पाच रुपये] संलेख अधिनियम, १८८१ खालील अपराधाव्यतिरिक्त कोणत्याही अपराधाबद्दल त्यात तक्रार करण्यात आली असेल किंवा आरोप करण्यात आला असेल तेव्हा ; ^४[***]]</p> <p>(ड) अधिवास प्रमाणपत्र ^५[दहा रुपये] मिळविण्यासाठी कोणत्याही सक्षम प्राधिकाऱ्यांकडे सादर केला असेल तेव्हा ;</p>	१८८१ चा २६.

^१: सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३ कलम ५(१)(अ) अन्वये “ तो * मुंबई जमीन महसूल अधिनियम, १८७९ ” पासून “ केलेला अर्ज नसेल तेव्हा ” हा मजकूर वगळण्यात आला.

^२: वरील अधिनियमाच्या कलम ५(१) (क) अन्वये खंड ‘ ब ’ वगळण्यात आला.

^३: सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (अ) (२) अन्वये हा खंड बदली दाखल करण्यात आला.

^४: सन २००८ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १७, कलम ४ अन्वये उपखंड (दोन) वगळण्यात आला.

^५: सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ८ (अ) (३) अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

क्रमांक (१)	.. (२)	योग्य फी (३)
१.—समाप्त	<p>(ई) मुख्य नियंत्रक महसूल किंवा कार्यकारी प्राधिकारी यांस किंवा महसूल किंवा विभागाच्या कार्यकारी प्रशासनाचे काम ज्याच्याकडे सोपविले असेल अशा कोणत्याही मुख्य अधिकाऱ्यास सादर केला असेल तेव्हा आणि ह्या अधिनियमान्वये अन्यथा तरतूद केलेली नसेल तेव्हा ;</p> <p>(फ) उच्च न्यायालयास,—</p> <p>(एक) ३[***] संविधानाच्या अनुच्छेद २२६ अन्वये, त्याच्या भाग ३ अन्वये दिलेल्या मूलभूत हक्काची अंमलबजावणी करण्याव्यतिरिक्त इतर प्रयोजनांकरिता निदेश, आदेश किंवा रिट यांसाठी सादर करण्यात येईल तेव्हा ;</p> <p>(दोन) संविधानाच्या भाग ३ अन्वये कोणत्याही मुलभूत हक्कांची अंमलबजावणी करण्यासाठी अनुच्छेद २२६ अन्वये दिलेले निदेश, आदेश किंवा रिट यासाठी किंवा अनुच्छेद २२७ अन्वयेची अधिकारिता चालविण्यासाठी.</p> <p>(३) या अधिनियमांत इतर रितीने</p>	<p>१[दहा रुपये]</p> <p>३[एकशे पंचवीस रुपये]</p> <p>४[दोनशे पन्नास रुपये]</p> <p>५[वीस रुपये]</p>
	तरतूद नसलेल्या बाबतीत.	

१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ८(अ) (४) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८(अ) (५) (एक) अन्वये “ शंभर रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५(१) (ग) अन्वये “ विनिर्दिष्ट अनुतोष अधिनियम, १८७७ च्या कलम ४५ अन्वये किंवा ” हा मजकूर वगळण्यात आला.

४. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८(अ) (५) (दोन) अन्वये “ चाळीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८(अ) (५) (तीन) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
२. प्रांतिक लघुवाद न्यायालय . . . अधिनियम, १८८७, च्या कलम २५ अन्वये किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ च्या कलम ११५ अन्वये पुनरीक्षण अर्ज उच्च न्यायालयाकडे सादर केला असेल तेव्हा.		^१ [पन्नास रुपये]
३. इतर न्यायालयातून जेव्हा न्यायालय अर्ज मंजूर करील अभिलेख मागवून घेण्याबद्दल आणि असे अभिलेख पाठविताना कोणत्याही दिवाणी न्यायालयाकडे ते डाकेने पाठवणे आवश्यक केलेला अर्ज. आहे असे जर न्यायालयाचे मत असेल तर.	या अनुसूचीच्या अनुच्छेद १, (खंड) (क) किंवा खंड (फ) अन्वये अर्जावर बसविण्यात आलेली कोणतीही फी व त्याच्या भरीला आणखी ^२ [पाच रुपये]	१८८७ चा ९. १९०८ चा ५.
४. एखाद्या साक्षीदाराला . . . किंवा इतर व्यक्तीला एकतर पुरावा देण्यासाठी किंवा एखादा दस्तऐवज हजर करण्यासाठी, किंवा शपथपत्र नसलेली एखादी निशाणी न्यायालयात तात्काळ हजर करण्याच्या प्रयोजनासाठी, ती सादर करण्यासाठी किंवा दाखल करण्यासाठी उपस्थित राहण्यास समन्स पाठविण्याकरिता करण्यात आलेला पहिला अर्ज (फौजदारी दोषारोप किंवा माहिती अंतर्भूत असलेल्या विनंती- अर्जाव्यतिरिक्त इतर).		^३ [पाच रुपये]
५. नादार म्हणून दावा . . . लावण्याच्या परवानगीसाठी केलेला अर्ज.		^४ [पाच रुपये]

^१ सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८(ब) अन्वये “ वीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम ८(क) अन्वये “ चार रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३ वरील अधिनियमाच्या कलम ८(ड) अन्वये “ एक रुपया ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४ वरील अधिनियमाच्या कलम ८(ई) अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

	(१)	(२)	(३)
	६. नादार म्हणून अपील करण्याच्या परवानगीसाठी केलेला अर्ज.	(अ) जेव्हा जिल्हा न्यायालयात सादर करावयाचा असेल तेव्हा. (ब) आयुक्ताकडे किंवा उच्च न्यायालयात सादर करावयाचा असेल तेव्हा.	^१ [पाच रुपये] ^२ [वीस रुपये]
१९०६ चा मुंबई २.	७. मामलेदार न्यायालय अधिनियम, १९०६ अन्वये कब्जा मिळण्यासाठी केलेल्या दाव्यांतील वादपत्र किंवा अपील अर्ज.	. . .	^३ [पंचवीस रुपये]
१९७४ चा २, १९०८ चा ५.	८. भोगवट्याचा हक्क प्रस्थापित करण्याविषयीच्या किंवा नाशाबित करण्याविषयीच्या दाव्यांतील वादपत्र किंवा अपील अर्ज.	. . .	^४ [दहा रुपये]
१९७४ चा २,	९. न्यायालयाने किंवा दंडाधिकार्याने फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ अन्वये किंवा दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८ अन्वये दिलेल्या आदेशाला अनुलक्षून दिलेले जामीनपत्र किंवा इतर आबंधनपत्र.	. . .	^५ [दहा रुपये]
१९७४ चा २,	१०. फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३ अन्वये दिलेली इतर सर्व जामीनपत्रे आणि खटला चालविण्यासाठी मुचलका व जातीने किंवा इतर रीतीने हजर राहण्यासाठी मुचलके.	. . .	^६ [पाच रुपये]]

^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ८(फ) (१) अन्वये “चार रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८(फ) (२) अन्वये “दहा रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८(ग) अन्वये “दहा रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (ह) अन्वये “दोन रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १२, कलम २ अन्वये अनुक्रमे ९ व १० ऐवजी अनुच्छेद दाखल करण्यात आले.

^६. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (आय) अन्वये “पाच रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^७. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (ज) अन्वये “एक रुपया” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
११. भारतीय घटस्फोट अधिनियम, १८६९, कलम ४९ अन्वये दिलेले अधिवचन.		^१ [दहा रुपये] १८६९ चा ४.
१२. मुखत्यारनामा किंवा वकालतनामा.	कोणतेही एक प्रकरण चालविण्यासाठी पुढील न्यायालयात किंवा अधिकाऱ्यांकडे सादर केला असेल तेव्हा— (अ) उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त कोणत्याही इतर दिवाणी अथवा कोणत्याही महसूल न्यायालयाकडे किंवा कोणताही जिल्हाधिकारी किंवा दंडाधिकारी किंवा इतर कार्यकारी अधिकारी यांच्याकडे ; (ब) उच्च न्यायालयाकडे.	^२ [दहा रुपये] ^३ [पंधरा रुपये]
१३. हुकूमनाम्यावरील किंवा हुकूमनाम्याप्रमाणे अंमल असलेल्या आदेशावरील अपील नसलेले व पुढीलप्रमाणे दाखल केलेला अपील अर्ज.	(अ) उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त कोणत्याही दिवाणी न्यायालयाकडे किंवा उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त किंवा मुख्य नियंत्रक महसूल किंवा कार्यकारी प्राधिकाऱ्याव्यतिरिक्त कोणत्याही महसूल न्यायालयाकडे किंवा कार्यकारी अधिकाऱ्याकडे सादर केलेला. (ब) मुख्य नियंत्रक कार्यकारी अधिकाऱ्याकडे किंवा महसूल प्राधिकाऱ्याकडे सादर केलेला. (क) उच्च न्यायालयाकडे सादर केलेला.	^४ [पाच रुपये] ^५ [दहा रुपये] ^६ [पंचवीस रुपये]

- ^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८ कलम ८ (के) (३) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- ^२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८(ल) (१) अन्वये “ तीन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- ^३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (ल) (२) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- ^४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (म) (१) अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- ^५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (म) (२) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- ^६. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (म) (३) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

क्रमांक (१)	.. (२)	योग्य फी (३)
१४.	सावधानपत्र	^१ [(एक) उच्च न्यायालयाकडे सादर केले असेल तेव्हा, पन्नास रुपये (दोन) उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त पंचवीस रुपये] इतर न्यायालयाकडे सादर केले असेल तेव्हा
१५.	सरकारी जंगलात इमारती लाकूड तोडण्याच्या परवानगीसाठी केलेला किंवा अन्यथा अशा जंगलाच्या संबंधातील अर्ज.	^२ [पाच रुपये]
१६.	(अ) राज्य शासनास सादर केलेला अपील अर्ज.	^३ [वीस रुपये]
१९२७ चा १६.	(ब) भारतीय वन अधिनियम, १९२७ किंवा अंमलात असलेल्या तत्सम कोणत्याही कायद्यात किंवा त्यान्वये अशा अपिलाची तरतूद केली असेल तर, कोणत्याही वन अधिकाऱ्यास सादर केलेला अपील अर्ज.	^४ [चार रुपये]
१८६६ चा २१.	१७. एतद्देशीय धर्मातरित व्यक्तींच्या विवाह विच्छेदाबाबत अधिनियम, १८६६ अन्वये दाखल केलेल्या दाव्यांतील विनंतीअर्ज.	^५ [शंभर रुपये]
१९४० चा १०.	१८. (अ) लवाद अधिनियम, १९४० कलम २० अन्वये केलेला अर्ज.	^६ [पन्नास रुपये]

^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (न) (३) अन्वये हा मजकूर बदली दाखल करण्यात आला.

^२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (ओ) अन्वये “एक रुपया” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (प) (१) अन्वये दहा रुपये या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (प) (२) अन्वये “दोन रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (क्यू) अन्वये “पंच्याहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^६. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (र) (१) अन्वये “तीस रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

क्रमांक (१)	.. (२)	योग्य फी (३)
(ब) भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम, १९२५ अन्वये मृत्युपत्रसंप्रमाण किंवा प्रशासन-पत्रे मिळण्यासाठी किंवा ते रद्द करण्यासाठी केलेला अर्ज.	संपदेची रक्कम किंवा मूल्य दोन हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा.	^१ [दहा रुपये]
(क) भारतीय उत्तराधिकार अधिनियम, १९२५, भाग १० अन्वये किंवा सन १८२७ चा मुंबई विनियम ८ अन्वये किंवा त्या त्यावेळी अंमलात असलेल्या कोणत्याही तत्सम कायद्यान्वये प्रमाणपत्रासाठी केलेला अर्ज.	अशी रक्कम किंवा मूल्य दोन हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल परंतु पाच हजार रुपयांपेक्षा अधिक नसेल तेव्हा अशी रक्कम किंवा मूल्य पाच हजार रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा.	^२ [तीस रुपये] ^३ [पन्नास रुपये]
(ड) भारतीय न्यास अधिनियम, १८८२, कलम ३४, ७२, ७३ किंवा ७४ अन्वये अभिप्राय किंवा सल्ला मिळविण्यासाठी किंवा विश्वस्तव्यवस्थेतून मुक्त करण्यासाठी किंवा नवीन विश्वास्तांची नेमणूक करण्यासाठी केलेला अर्ज.		^४ [पन्नास रुपये]
(इ) जप्त केलेल्या मालमत्तेवरील हक्कमागणीच्या बाबतीत दिवाणी प्रक्रिया संहिता, १९०८, आदेश २१, नियम ५८ अन्वये केलेला अर्ज.	मालमत्तेची रक्कम किंवा मूल्य पाचशे रुपयांपेक्षा अधिक असेल तेव्हा.	^५ [पन्नास रुपये]

^१: सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (र) (२) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (र) (३) (एक) अन्वये “ पंधरा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (र) (३) (दोन) अन्वये “ पंचवीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (र) (४) अन्वये “ पंचवीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (र) (५) अन्वये “ पंचवीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

क्रमांक (१)	.. (२)	योग्य फी (३)
१९०८ चा ५.	१९. दिवाणी प्रक्रिया संहिता, . . १९०८ अन्वये न्यायालयाच्या अभिप्रायासाठी एखादा प्रश्न नमूद करण्यासंबंधी केलेला लेखी करार.	^१ [पंचाहत्तर रुपये]
१८६९ चा ४.	२०. भारतीय घटस्फोट . . अधिनियम, १८६९, कलम ४४ अन्वये केलेल्या विनंती- अर्जाव्यतिरिक्त त्या अधिनियमान्वये केलेला प्रत्येक विनंतीअर्ज व त्या अधिनियमाच्या कलम ५५ अन्वये सादर केलेला प्रत्येक अपील अर्ज.	^२ [शंभर रुपये]
१९३६ चा ३. १९५४ चा ४३. १९५५ चा २५.	२१. पारशी विवाह व घटस्फोट . . अधिनियम, १९३६ विशेष विवाह अधिनियम, १९५४ किंवा हिंदू विवाह अधिनियम, १९५५ अन्वये सादर केलेले वादपत्र, अर्ज, विनंतीअर्ज किंवा अपिल अर्ज :	^३ [शंभर रुपये]
	परंतु, त्यात घटस्फोटाच्या . . जोडीला नुकसानभरपाईची मागणी केलेली असेल तेव्हा.	वरीलप्रमाणे फी, अधिक मागणी केलेल्या नुकसानभरपाईच्या रकमेवर अनुसूची १, अनुच्छेद १ अन्वये विहित केलेल्या प्रमाणानुसार आकारलेली फी.
१८७२ चा १५.	२२. भारतीय ख्रिस्ती विवाह . . अधिनियम, १८७२, कलमे ४५ व ४८ अन्वये केलेले विनंती- अर्ज.	^४ [दहा रुपये]

^१: सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (स) अन्वये “पन्नास रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (ट) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (यू) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४: वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (व्ही) अन्वये “पाच रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
२३. पुढील गोष्टीबाबतचा दावा म्हणून समजता येईल असे (अपील अर्जाचा समावेश करून) वादपत्र, विनंतीअर्ज किंवा अर्ज—		
(अ) विवाह निर्भावन	१[शंभर रुपये]
(ब) विवाह विच्छेदन	२[शंभर रुपये]
(क) अज्ञान व्यक्तीची अभिरक्षा मिळविण्यासाठी केलेल्या दाव्यात,	३[पंचाहत्तर रुपये]
(ड) दांपत्य हक्क परत मिळविण्यासाठी	४[शंभर रुपये]
(इ) न्यायिक फारकत	५[शंभर रुपये]
(फ) ज्यासाठी अन्यथा तरतूद केली नसेल व ज्याच्या वादविषयाच्या मूल्याचा पैशाच्या स्वरूपात अंदाज करता येणे शक्य नसेल असा कोणत्याही दिवाणी न्यायालयातील किंवा त्याच्याकडे केलेला दावा.	६[वादविषयाची रक्कम किंवा मूल्य जणू तीनशे रुपये असल्याप्रमाणे देण्याजोगी यथामूल्य फी].
२४. हुकूमनामा नसलेल्या किंवा हुकूमनाम्याप्रमाणे अंमल असलेल्या न्यायनिर्णयाच्या किंवा आदेशाच्या अनुवादाची प्रत.	असा न्यायनिर्णय किंवा असा आदेश उच्च न्यायालयाव्यतिरिक्त कोणत्याही इतर दिवाणी न्यायालयाने किंवा कोणत्याही महसूल न्यायालयाने दिला असेल तेव्हा असा न्यायनिर्णय किंवा असा आदेश उच्च न्यायालयाने दिला असेल तेव्हा.	७[पाच रुपये] ८[दहा रुपये]

१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (डब्ल्यू) (१) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (डब्ल्यू) (२) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (डब्ल्यू) (३) अन्वये “पन्नास रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (डब्ल्यू) (४) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (डब्ल्यू) (५) अन्वये “पंचाहत्तर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

६. सन १९७० चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ९, कलम ५ अन्वये “तीस रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर समाविष्ट करण्यात आला.

७. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८(एक्स) (१) अन्वये “दोन रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

८. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (एक्स) (दोन) आणि (वाय) (१) अन्वये “पाच रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
२५. हुकूमनाम्याची किंवा हुकूमनाम्याप्रमाणे अंमल असलेल्या आदेशाची प्रत.	असा हुकूमनामा किंवा आदेश जिल्हा न्यायालय किंवा उच्च न्यायालयाच्या व्यतिरिक्त कोणत्याही दिवाणी न्यायालयाने किंवा कोणत्याही महसूल न्यायालयाने दिला असेल तेव्हा ; असा हुकूमनामा किंवा आदेश जिल्हा न्यायालयाने दिला असेल तेव्हा ; असा हुकूमनामा किंवा आदेश उच्च न्यायालयाने दिला असेल तेव्हा.	^१ [दहा रुपये] ^२ [वीस रुपये] ^३ [पंचवीस रुपये]
१९५८ चा मुंबई ६०. १८९९ चा २.	२६. यथास्थिति, मुंबई मुद्रांक अधिनियम, १९५८ किंवा भारतीय मुद्रांक अधिनियम, १८९९ अन्वये किंवा अंमलात असलेल्या कोणत्याही तत्सम कायद्यान्वये मुद्रांक शुल्क देण्यास पात्र असलेल्या कोणत्याही दस्तऐवजाची प्रत (मुखत्यारनामा धरून), दाब्यातील किंवा कार्यवाहीतील कोणत्याही पक्षकाराने काढून घेतलेल्या मूळ दस्तऐवजाच्या ऐवजी सादर केली असेल तेव्हा.	(अ) मूळ दस्तऐवजांवर आकारावयाचे मुद्रांक शुल्क ^४ [दहा रुपये] ^५ [वीस रुपयांपेक्षा] अधिक नसेल तेव्हा. (ब) कोणत्याही इतर बाबतीत. ^६ [वीस रुपये]

^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (एक्स) (२) आणि (वाय) (१) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (वाय) (२) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (वाय) (३) अन्वये “ पंधरा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड) (१) अन्वये “ दहा रुपयांपेक्षा ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड) (२) (एक) अन्वये “ एक रुपया ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^६. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड) (२) (दोन) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
२७. ज्यासाठी या अधिनियमात अन्यथा तरतूद केलेली नसेल अशी कोणत्याही महसुली किंवा न्यायिक कार्यवाहीची किंवा आदेशाची प्रत अथवा कोणत्याही हिशोबाची, निवेदनाची, प्रतिवृत्ताची किंवा तशा प्रकारच्या कागदपत्राची प्रत कोणत्याही दिवाणी किंवा फौजदारी किंवा महसूल न्यायालयांतून किंवा कार्यालयातून किंवा ज्या कोणत्याही मुख्य अधिकाऱ्याकडे विभागाच्या कार्यकारी प्रशासनाचे काम सोपविले असेल त्या अधिकाऱ्याच्या कार्यालयातून घ्यावयाची असेल तेव्हा.	प्रत्येक तीनशे साठ शब्दास किंवा तीनशे-साठ शब्दांच्या कोणत्याही भागास.	^१ [पाच रुपये]
२८. मुंबई सावकार अधिनियम, १९४६ अन्वये किंवा अंमलात असलेल्या कोणत्याही तत्सम कायद्यान्वये केलेला अर्ज.		^२ [दहा रुपये]
२९. नोंदणीचे अभिलेख शोधण्यासाठी कोणत्याही नोंदणी अधिकाऱ्यास सादर केलेला अर्ज.		^३ [पाच रुपये]
३०. ^४ [नोंदणी अधिनियम, १९०८] याच्या यथास्थिति कलम ७२ किंवा ७३ अन्वये निबंधकाकडे केलेले अपील किंवा अर्ज.		^५ [पाच रुपये]

१९४७
चा
मुंबई
३१.

१९०८
चा १५.

^१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-अ) अन्वये “ एक रुपया ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ ((झेड-ब) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-क) अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५ (३०) (अ) अन्वये “ भारतीय नोंदणी अधिनियम १९०८ ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^५. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ड) आणि (झेड-ई) अन्वये हा “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

	(१)	(२)	(३)
	३[३१. (अ) खंड (डब्ल्यू), . . . उप-खंड (आय) अन्वये लायसन्सकरिता केलेला अर्ज.		१[पाच रुपये]
१९५१ चा मुंबई २२.	(ब) मुंबई पोलीस अधिनियम, १९५१ याच्या कलम ३३, पोट-कलम (१) चा खंड . . . (क्षअ) या अन्वये नोंदणी प्रमाणपत्रासाठी केलेला अर्ज.		. . .
१९८८ चा ५९.	३२. ३[मोटर वाहन अधिनियम, १९८८, प्रकरण ४] अन्वये प्रादेशिक किंवा राज्य परिवहन . . . प्राधिकरणाकडे किंवा राज्य शासनाकडे केलेला अर्ज किंवा केलेले अपील.		४[वीस रुपये]
	३३. पुढील अधिकार पदावर निवडून आलेल्या व्यक्तीच्या निवडणुकीस हरकत घेणारा . . . निवडणूक अर्ज :—		. . .
	(अ) पंचायतीच्या सरपंचाचे, उप-सरपंचाचे किंवा सदस्यांचे अधिकार पद. . .		५[पन्नास रुपये]
	(ब) ६[नगरपरिषद, जिल्हा परिषद, पंचायत समिती] किंवा अशा इतर स्थानिक . . . प्राधिकरणाचा परिषद सदस्य किंवा सदस्यांचे अधिकार पद.		७[एकशे पन्नास रुपये]

१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ड) आणि (झेड-ई) अन्वये “दोन रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२. सन १९७४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ५०, कलम २ अन्वये बाब ३१ ही बदली दाखल करण्यात आली.

३. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५ (३२) (अ) अन्वये “मोटर वाहन अधिनियम, १९३९, प्रकरण ४” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

४. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-फ) अन्वये “दहा रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ग) (एक) अन्वये “वीस रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

६. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३ कलम ५ (३३) (ब) अन्वये “नगरपालिका जिल्हा स्थानिक मंडळ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

७. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ग) (दोन) अन्वये “शंभर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
१[(क) बृहन्मुंबई . . . महानगरपालिकेचा महापौर अथवा पालिका सदस्य किंवा नागपूर शहर महानगरपालिकेचा किंवा मुंबई प्रांतिक महानगरपालिका अधिनियम, १९४९ अन्वये स्थापन करण्यात आलेल्या महानगरपालिकेचा महापौर अथवा उप महापौर अथवा पालिका सदस्य किंवा खंड (ब) मध्ये उल्लेख केलेल्या कोणत्याही स्थानिक प्राधिकरणाचा अध्यक्ष, उपाध्यक्ष, सभापती किंवा उप सभापती याचे अधिकार पद.	३[पाचशे रुपये]	१९४९ चा मुंबई ५९.
३४. कंपनी अधिनियम, १९५६ . . . याचे कलम ३९१, ४३९ किंवा ५५२ अन्वये न्यायालयाकडे केलेला अर्ज किंवा विनंती- अर्ज.	३[दोनशे रुपये]	१९५६ चा १.
ज्याबाबत या अधिनियमान्वये . . . अन्यथा तरतूद केलेली नसेल असा, न्यायिक कार्यवाहीसाठी किंवा अनुतोष मागण्यासाठी न्यायालयांकडे केलेला इतर कोणताही अर्ज किंवा विनंती- अर्ज.	४[चाळीस रुपये]	
३५. (अ) निकालपत्र देण्यापूर्वी . . . अटक किंवा जप्ती करण्याचा आदेश देण्यासाठी किंवा तात्पुरत्या मनाई हुकूमासाठी केलेला अर्ज.	५[दहा रुपये]	

१. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५ (३३) (ड) अन्वये खंड (क) बदली दाखल करण्यात आले.

२. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ग) (तीन) अन्वये “दोनशे रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-ह) (१) अन्वये “शंभर रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-ह) (२) अन्वये “वीस रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-आय) (१) व (२) अन्वये “पाच रुपये” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
(ब) निकालपत्र देण्यापूर्वी अटक के ल्याबद्दल किंवा जप्त के ल्याबद्दल नुकसान-भरपाईसाठी किंवा अपुऱ्या मुद्यांवर मिळविलेल्या तात्पुरत्या मनाईहुकूमच्या संबंधात केलेला अर्ज.	. .	१[दहा रुपये]
(क) ज्या प्रकरणात वादग्रस्त मालमत्तेच्या कब्जाचा अर्जदारास हक्क नसेल अशा प्रकरणात प्रापक नेमण्यासाठी केलेला अर्ज.	. .	२[वीस रुपये]
(ड) एकतर्फी काढलेला हुकूमनामा रद्द करण्यासाठी किंवा कसुरीबद्दल दावा फेटाळणाऱ्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करण्यासाठी केलेला अर्ज.	. .	३[पाच रुपये]
३६. सहकारी न्यायाधिकरणाकडे करावयाचे अपील किंवा अर्ज.	. .	४[पंचवीस रुपये]
१९७४ चा २. ३७. ५[फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १९७३] च्या कलम १४५ अन्वये पक्षकाराने दंडाधिकार्याकडे केलेला अर्ज.	. .	६[दहा रुपये]
१९६६ चा महा. ४१. ३८. ७[३८. महाराष्ट्र जमीन महसूल संहिता, १९६६ याच्या प्रकरण १३ अन्वये सादर केलेला अपील अर्ज किंवा पुनरीक्षण अथवा पुनर्विलोकन यासाठी केलेला अर्ज.—

१. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-आय) (१) व (२) अन्वये “ पाच रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

२. वरील अधिनियमाच्या, कलम ८ (झेड-आय) (३) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

३. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-आय) (४) अन्वये “ दोन रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-ज) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

५. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५(३७) अन्वये “ फौजदारी प्रक्रिया संहिता, १८९८ ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

६. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-के) अन्वये “ एक रुपया ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

७. सन १९९६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २३, कलम ५(३८) अन्वये अनुच्छेद ३८ बदली दाखल करण्यात आला.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
(अ) अपील प्राधिकरणाकडे सादर.		१[पन्नास रुपये]
(ब) राज्य शासनाकडे सादर, ३[३८अ. महाराष्ट्र कामगार संघाना मान्यता देण्याबाबत आणि अनुचित कामगार प्रथांना प्रतिबंध करण्याबाबत अधिनियम, १९७१ अन्वये दाखल केलेला अर्ज, निर्देश, तक्रार, अपील अर्ज किंवा यथास्थिति, पुनरीक्षण अर्ज—		२[पन्नास रुपये]
(अ) कलम २५ अन्वये कामगार न्यायालयाकडे,— (एक) संप बेकायदेशीर आहे असे घोषित करणारा मालकाकडून केलेला अर्ज. (दोन) टाळे बंदी बेकायदेशीर असल्याचा मान्यताप्राप्त संघाद्वारे केलेला अर्ज.		दोनशे पन्नास रुपये ; शंभर रुपये ;
(ब) अधिनियमाच्या अनुसूची चारच्या बाब क्रमांक १ च्या संदर्भात कामगार न्यायालयाकडे, कलम २८ अन्वये,— (एक) कोणत्याही संघाद्वारे केलेली तक्रार (दोन) कोणत्याही कामगाराने केलेली तक्रार		पन्नास रुपये ; वीस रुपये ;
(क) अधिनियमाच्या अनुसूची दोन किंवा तीनमधील कोणत्याही बाबीसंबंधात, कलम २८ अन्वये, औद्योगिक न्यायालयाकडे.—		

१९७२
चा
महा. १.

- सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८ (झेड-ल) (एक) अन्वये “ दहा रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-ल) (दोन) अन्वये “ तीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.
- वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-म) अन्वये अनुच्छेद ‘ ३८अ ’, ‘ ३८ब ’, ‘ ३८क ’ ‘ ३८ड ’, ‘ ३८ई ’, व ‘ ३८फ ’ समाविष्ट करण्यात आले.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
(एक) जेव्हा कोणत्याही संघाद्वारे केलेली तक्रार . . .		पन्नास रुपये ;
(दोन) कोणत्याही कामगाराने केलेली तक्रार, . . .		वीस रुपये ;
(ड) औद्योगिक न्यायालयाकडे कलम ४२ अन्वये केलेला अपील अर्ज आणि कलम ४४ अन्वये केलेला पुनरीक्षणाचा अर्ज. . .		पन्नास रुपये ;
(ई) कलम ५० अन्वये दाखल केलेला अर्ज. . .		वीस रुपये ;
(फ) अधिनियमात किंवा वरील कोणत्याही नोंदींमध्ये तरतूद केलेल्या नाही अशा इतर संकीर्ण प्रकरणात.		वीस रुपये.
१९४७ ३८ब. औद्योगिक विवाद चा अधिनियम, १९४७ अन्वये १४. केलेला अर्ज किंवा निर्देश— . . .		
(अ) कलम २(ट) अन्वये		दोनशे पन्नास रुपये ;
(ब) कामगार व त्याचा मालक यांच्यामध्ये, कामगारांना कार्यमुक्त करणे, बडतर्फे करणे. त्यांची कपात करणे किंवा सेवा समाप्ती करणे. इत्यादी संबंधित किंवा त्यातून उद्भवलेला कोणताही वाद किंवा मतभेद यांमध्ये, कलम २-अ अन्वये कामगार न्यायालयाकडे सादर. . .		पन्नास रुपये ;
(क) कोणताही संप आणि टाळेबंदी संबंधात कलम २४ अन्वये कामगार न्यायालयाकडे. . .		शंभर रुपये ;
(ड) समेटाच्या प्रक्रियेमध्ये कलम ३३ अन्वये . . .		पन्नास रुपये ;

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
(ई) वर नमूद केल्याव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही संकीर्ण प्रकरणात.	वीस रुपये.	
३८क. मुंबई औद्योगिक संबंध अधिनियम, १९४६ अन्वये केलेला अर्ज किंवा निर्देश,- . .		१९४७ चा मुंबई. ११.
(अ) लवादाच्या प्रक्रियेमध्ये, कलम ६९, ७१ आणि ७३-अ अन्वये औद्योगिक न्यायालयाकडे. . .	दोनशे पन्नास रुपये ;	
(ब) कलम ७९ यासह कलम ७८ अन्वये कामगार न्यायालयाकडे. . .	पन्नास रुपये ;	
(क) औद्योगिक न्यायालयाकडे कलम ८४ अन्वये केलेले अपील, किंवा कलम ८५ अन्वये दाखल केलेला पुनरीक्षण अर्ज. . .	पन्नास रुपये ;	
(ड) वर विनिर्दिष्ट केलेले असेल त्याव्यतिरिक्त इतर कोणत्याही संकीर्ण प्रकरणात. . .	वीस रुपये.	
३८ड. मुंबई कामगार कल्याण निधि अधिनियम, १९५३ याच्या कलम ६-अ अन्वये केलेला दावा किंवा निर्देश. . .	वीस रुपये ;	१९५३ चा मुंबई ४०.
३८ई. उपदान प्रदान अधिनियम, १९७१ अन्वये केलेला अर्ज किंवा निर्देश. . .	वीस रुपये.	१९७२ चा ३९.

अनुसूची दोन—चालू

(१)	(२)	(३)
१९६९ चा महा. ३०.	३८फ. महाराष्ट्र माथाडी, हमाल व इतर श्रमजीवी कामगार (नोकरीचे नियमन व कल्याण) अधिनियम, १९६९ अन्वये केलेली ^१ [तक्रार व अपील]. . .	वीस रुपये.
	^२ [३९. या अधिनियमामध्ये किंवा इतर कोणत्याही कायद्यामध्ये अन्यथा तरतूद करण्यात आली असेल त्या व्यतिरिक्त कोणताही प्रांतिक किंवा राज्य अधिनियम किंवा त्याखाली काढलेले कोणतेही नियम किंवा आदेश या अन्वये राज्य शासनाकडे पुनर्विलोकनासाठी किंवा पुनरीक्षणासाठी सादर केलेला अपील अर्ज किंवा अर्ज.	^३ [पत्रास रुपये]]
	^४ [४०. दिवाणी व फौजदारी न्यायालयांमधील सर्व तहकुबी (Adjournment) अर्ज.	दहा रुपये]

^१. सन २००४ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २२, कलम ३(ब) अन्वये “ अर्ज किंवा निर्देश ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^२. सन १९७६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक ५१, कलम २ अन्वये अनुच्छेद ३९ समाविष्ट करण्यात आला.

^३. सन २००२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक १८, कलम ८(झेड-न) अन्वये “ वीस रुपये ” या मजकुराऐवजी हा मजकूर दाखल करण्यात आला.

^४. वरील अधिनियमाच्या कलम ८ (झेड-ओ) अन्वये अनुच्छेद “ ४० ” समाविष्ट करण्यात आला.

अनुसूची तीन

(कलम २९ पहा.)

मूल्यांकनाचा नमुना

(आवश्यक असतील अशा कोणत्याही फेरफारानिशी वापरावा.)

..... च्या न्यायालयांत मृत याच्या मृत्युपत्रसंप्रमाणाच्या (किंवा याच्या मालमत्तेच्या व त्याच्या नावे जमा असलेल्या रकमांच्या व्यवस्थेच्या) संबंधात.

मी, गांभीर्यपूर्वक दृढकथन करतो की/शपथेवर सांगतो की, मी मृत याचा मृत्युपत्र व्यवस्थापक (किंवा त्यांच्यापैकी एक किंवा नातलगंपैकी एक) असून जी मालमत्ता व ज्या जमा असलेल्या रकमा उपरिनिर्दिष्ट मृत व्यक्तीच्या मृत्यूच्या वेळी, त्याच्या कब्जायत होत्या किंवा ज्यावर त्यावेळी त्याचा हक्क होता, आणि ज्या माझ्या हाती आलेल्या आहेत किंवा येण्याचा संभव आहे, ती सर्व मालमत्ता व त्या सर्व रकमा, मी शपथपत्रास जोडलेले जोडपत्र “ अ ” मध्ये सत्याला अनुसरून नमूद केल्या आहेत.

२. मी आणखी असे प्रतिपादन करतो की, ज्या बाबी वजा करण्याचा मला कायदान्वये हक्क आहे त्या सर्व बाबी मी जोडपत्र “ ब ” मध्ये सत्याला अनुसरून नमूद केल्या आहेत.

३. तसेच शेवटी उल्लेख केलेल्या बाबी वगळून परंतु उक्त मृत व्यक्तीच्या मृत्युच्या तारखेपासून उत्पन्न झालेली सर्व भाडी, व्याज, लाभांश व वाढलेल्या किमती यांचा समावेश करून उक्त मालमत्तेचे मूल्य हून कमी आहे.

जोडपत्र “ अ ”**मृत व्यक्तीच्या स्थावर व जंगम मालमत्तेचे मूल्यांकन**

रु. न. पै.

घरांतील व बँकेतील रोख रक्कम, घरगुती सामान, वापरावयाचे कपडे, पुस्तके, सोन्याचांदीची भांडी, जडजवाहीर वगैरे.

(मृत्युपत्राची अंमलबजावणी करणाऱ्या व्यक्तीच्या किंवा व्यवस्था पाहणाऱ्या व्यक्तीच्या पूर्ण समजुतीप्रमाणे अंदाजे मूल्य नमूद करावे.)

लोक ऋण कार्यालयांत हस्तांतरित करता येण्याजोगी सरकारी कर्जरोख्यांत गुंतविलेली मालमत्ता.

(मालमत्तेचे वर्णन व चालू बाजारभावाप्रमाणेच तिचे मूल्य लिहावे ; तसेच अर्ज करण्याच्या वेळेपर्यंत हिशेब करून काढलेले व्याजही वेगळे नमूद करावे.)

स्थावर मालमत्ता म्हणजे—

(वर्णन नमूद करून, घराच्या बाबतीत निर्धारित केलेले मूल्य असल्यास ते मूल्य व बाजारमूल्य किती वर्षांच्या आकारणीवरून काढले आहे ते लिहावे व जमिनीच्या बाबतीत, तिचे क्षेत्रफळ, बाजारमूल्य व मिळालेला सर्व खंड लिहावा).

पट्ट्याने धारण केलेली मालमत्ता —

(जर मृत व्यक्तीने काही वर्षांनी पुरे होणारे कोणतेही पट्टे धारण केलेले असतील तर, नफ्याचे भाडे अंदाजे जेवढ्या वर्षांनी खरेदीच्या रकमेबद्दल होईल ती वर्षे व त्याची रक्कम लिहावी, व मृत्यूसमयी येणे असलेली बाकी व त्या तारखेपासून अर्ज करण्याच्या वेळेपर्यंत आलेला किंवा येणे असलेला सर्व खंड वेगळा दाखल करावा.)

सार्वजनिक कंपन्यांतील मालमत्ता—

(मालमत्तेचा तपशील व त्या दिवशी अस्तित्वात असलेल्या किंमतीप्रमाणे होणारे तिचे मूल्य नमूद करावे तसेच अर्ज करण्याच्या वेळेपर्यंत हिशेब करून काढलेले व्याजही वेगळे लिहावे.)

आयुर्विमापत्रावर, गहाणावर आणि कर्जरोखे, गहाणखते, हुंड्या वचनपत्रे व पैशासंबंधीची इतर तारणे यांसारख्या इतर तारणांवर दिलेला पैसा

(एकूण रक्कम, तसेच अर्ज करण्याच्या वेळेपर्यंत हिशेब करून काढलेले व्याजही वेगळे लिहावे.)

खात्यावरील कर्जे (बुडीत कर्जाव्यतिरिक्त)—

व्यापारी माल (अंदाजे मूल्य असल्यास, ते लिहावे.)

वरील सदरांत समाविष्ट केलेली इतर मालमत्ता (अंदाजे मूल्य, असल्यास ते लिहावे.)

एकूण . .

वजा-जोडपत्र “ ब ” मध्ये दर्शविलेली शुल्कास पात्र नसलेली रक्कम.

निव्वळ बेरीज . .

जोडपत्र “ ब ”

ऋणे वगैरेची अनुसूची

रु. न. पैसे

मृत व्यक्तीने देणे झालेल्या व तिच्याकडून येणे असलेल्या कर्जाच्या ज्या रकमा कायद्याअन्वये त्याच्या संपत्तीतून द्यावयाच्या असतील त्या ^१[(अर्ज करण्याच्या दिनांकापर्यंत ऋणाच्या व्याजाची संगणना करून, प्रत्येक ऋणाच्या संबंधात स्वतंत्रपणे व्याजासह तपशील द्यावा.)]

अंत्यविधीच्या खर्चाची रक्कम —

गहाणाच्या बोजांची रक्कम —

^१[(अर्ज करण्याच्या दिनांकापर्यंत गहाणाच्या बोजाच्या रकमेची व्याजासह संगणना करून प्रत्येक गहाण बोजाबद्दल स्वतंत्रपणे व्याजासह तपशील द्यावा.)]

^१ सन १९८६ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक २६, कलम २(अ) अन्वये हा मजकूर जादा दाखल करण्यात आला.

^२ वरील अधिनियमाच्या कलम २(ब) अन्वये हा मजकूर जादा दाखल करण्यात आला.

जी लाभदायकरीत्या किंवा लाभदायी हितसंबंध प्रदान करण्याच्या
सर्वसाधारण अधिकारासह विश्वस्त व्यवस्थेखाली धारण केली नसेल
अशी मालमत्ता

शुल्कास पात्र नसलेली इतर मालमत्ता

एकूण

अनुसूची चार

(कलम ४९ पहा.)

निरसित केलेले कायदे

वर्ष (१)	क्रमांक (२)	कायदा (३)	निरसनाची व्याप्ती (४)
१८७०	७	दुसऱ्या राज्यांत घातलेले प्रदेश वगळून, पुनर्रचनेपूर्वीच्या मुंबई राज्यास व मुंबई राज्याच्या विदर्भ विभागास व कच्छ प्रदेशास लागू केलेला न्यायालय फी अधिनियम, १८७०.	जेथवर तो, भारताच्या संविधानाची सातवी अनुसूची, सूची २, नोंदी ३ व ६६ आणि सूची ३, नोंद ४७ यासंबंधी असेल तेथवर संपूर्णपणे.
१८७०	७	सौराष्ट्र राज्य (केंद्रीय व मुंबई अधिनियम लागू करण्याबाबत) अध्यादेश, १९४८ अन्वये सुधारलेला व मुंबई राज्याच्या सौराष्ट्र प्रदेशास लागू केलेला न्यायालय फी अधिनियम, १८७०.	जेथवर तो, भारताच्या संविधानाची सातवी अनुसूची, सूची २, नोंदी ३ व ६६ आणि सूची ३, नोंद ४७ यासंबंधी असेल तेथवर संपूर्णपणे.
१३२४ फसली	६	मुंबई राज्याच्या हैदराबाद प्रदेशास लागू असलेला हैदराबाद न्यायालय फी अधिनियम.	जेथवर तो, भारताच्या संविधानाची सातवी अनुसूची, सूची २, नोंदी ३ व ६६ आणि सूची ३, नोंद ४७ यासंबंधी असेल तेथवर संपूर्णपणे.
१९३२	२	मुंबई वित्तीय अधिनियम, १९३२.	कलम २-अ आणि कलमे १२, १३ व १४ अंतर्भूत असलेला भाग ३.

अनुसूची पाच

(कलम ५० पहा.)

सुधारलेले कायदे

वर्ष (१)	क्रमांक (२)	कायदा (३)	सुधारणेची व्याप्ती (४)
१८८७	७	दुसऱ्या राज्यांत घातलेले प्रदेश वगळून, पुनर्रचनेपूर्वीच्या मुंबई राज्यास व मुंबई राज्याच्या विदर्भ विभागास व कच्छ प्रदेशास लागू केलेला, दावा मूल्यांकन अधिनियम, १८८७.	कलम ९ मधील “ न्यायालय शुल्क अधिनियम, १८७० याच्या, व ” हा मजकूर गाळण्यात यावा.
१८८७	७	सौराष्ट्र राज्य (केंद्रीय व मुंबई अधिनियम लागू करण्याबाबत) अध्यादेश, १९४८ अन्वये सुधारलेला व मुंबई राज्याच्या सौराष्ट्र प्रदेशास लागू केलेला, दावा मूल्यांकन अधिनियम, १८८७.	कलम ९ मधील, “ न्यायालय शुल्क अधिनियम, १८७० याच्या व ” हा मजकूर गाळण्यात यावा.

महाराष्ट्र शासनाची प्रकाशने मिळण्याची ठिकाणे

- संचालक

शासन मुद्रण, लेखनसामग्री व प्रकाशन संचालनालय
महाराष्ट्र राज्य
नेताजी सुभाष मार्ग,
मुंबई ४०० ००४.
दूरध्वनी : ०२२-२३६३ २६ ९३, २३६३ ०६ ९५
२३६३ ९९ ४८, २३६३ ४० ४९

- व्यवस्थापक

शासकीय फोटोझिको मुद्रणालय व ग्रंथागार
फोटोझिको मुद्रणालय आवार, जी. पी. ओ. जवळ,
पुणे ४११ ००९.
दूरध्वनी : ०२०-२६९२ ५८०८, २६९२ ४७ ५९

- व्यवस्थापक

शासकीय मुद्रणालय व ग्रंथागार
सिव्हिल लाइन्स,
नागपूर ४४० ००९.
दूरध्वनी : ०७९२-२५६२ ६९५

- सहा. संचालक

शासकीय लेखनसामग्री भांडार व ग्रंथागार
शहागंज, गांधी चौकाजवळ,
औरंगाबाद ४३१ ००९.
दूरध्वनी : ०२४०-२३३९ ४६८, २३३९ ५२५

- व्यवस्थापक

शासकीय मुद्रणालय व लेखनसामग्री भांडार
ताराबाई पार्क,
कोल्हापूर ४१६ ००३.
दूरध्वनी : ०२३९-२६५० ३९५, २६५० ४०२

आणि महाराष्ट्र शासनाच्या प्रकाशनाचे अधिकृत विक्रेते
